

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки та фінансів підприємства

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Управління оборотними активами підприємства
за матеріалами приватного акціонерного товариства «Укрнафта»,
м.Київ

Студента 2 курсу 1 м групи
заочної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»,
спеціалізації «Економіка підприємства»

Кушко Вікторії
Віталіївни

Науковий керівник
канд. екон. наук, доцент

Стояненко Ірина
Василівна

Гарант освітньої програми –
д-р екон. наук, проф.

Блакита Ганна
Владиславівна

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1.....	9
Теоретичні основи управління оборотними активами підприємства	9
1.1. Економічна сутність, склад та структура оборотних активів підприємства	9
1.2. Джерела формування оборотних активів підприємства та фактори, що визначають їх обсяги.....	21
1.3. Методологічні аспекти управління оборотними активами підприємства.....	33
РОЗДІЛ 2.....	43
Дослідження стану управління активами торговельного підприємства ПАТ «Укрнафта».....	43
2.1. Аналіз динаміки обсягів, структури, складу та джерел формування оборотних активів підприємства.....	43
2.2. Оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства ПАТ «Укрнафта».....	57
2.3. Аналіз факторів, що обумовили динаміку обсягів оборотних активів підприємства та ефективності їх використання	76
РОЗДІЛ 3.....	88
Шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами на ПАТ «Укрнафта».....	88
3.1. Визначення обсягів оборотних активів підприємства в плановому періоді	88
3.2. Оптимізація складу та структури оборотних активів підприємства та вдосконалення політики управління оборотними активами	97
3.3. Оцінка ефективності заходів щодо покращення управління оборотними активами підприємства	101
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	109
ДОДАТКИ.....	124

АНОТАЦІЯ

Кушко В. Планування поточних витрат торговельного підприємства. – Рукопис.

Магістерська робота за напрямом підготовки 8.03050401 «Економіка підприємства», спеціальністю «Економіка підприємства». – Київський національний торговельно-економічний університет. – К., 2013.

Магістерська робота присвячена вивченню теоретико-методичних засад та практичних аспектів управління та планування поточних витрат торговельного підприємства. Розкрито сутність понять «»витрати» та «поточні витрати» торговельного підприємства, визначено чинники впливу на склад та структуру поточних витрат торговельного підприємства, узагальнено класифікаційні ознаки видів поточних витрат, досліджено теоретико-методичні аспекти аналізу ефективності здійснення поточних витрат торговельного підприємства та процесу їх планування. Проведено аналіз стану управління поточними витратами досліджуваного підприємства, розраховано плановий необхідний та можливий обсяги поточних витрат з урахуванням запропонованих резервів та здійснено оцінку доцільності реалізації виявлених резервів скорочення поточних витрат торговельного підприємства.

Результати розробок можуть бути застосовані в практичній діяльності торговельного підприємства.

Ключові слова: витрати, поточні витрати, планування поточних витрат підприємства, необхідні поточні витрати, можливі поточні витрати, резерви економії поточних витрат.

ANNOTATION

Kushko.V. Planning of current expenses of trading company. - Manuscript.

Master's degree work of speciality 8.030507401 «Economy of enterprise», on a specialization «Economy of enterprise». — Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, 2013.

Master's work is devoted to the theoretical basis and practical aspects of running costs of commercial enterprise. The essence of the concepts of "costs" and "running costs" of commercial enterprise, the factors influencing on the composition and structure of the current expenses of trading enterprise, a generalization of the classification features kinds of operating costs, explored the theoretical and methodological aspects of the analysis of efficiency of the current costs of trading enterprise and the process of planning. The analysis of current expenditures of the studied companies were calculated and planned the necessary volumes of operating costs is possible in view of the proposed reserves and feasibility of the estimation of these reserves.

The results of development can be applied in practice enterprises.

Keywords: costs, operating costs, planning of current business costs, necessary operating expenses, possible operating costs, reserves save expenses.

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах господарювання, які характеризуються зростанням ролі ефективності та результативності формування і використання ресурсів у бізнесі зростає роль оборотних активів як чинника отримання доходів підприємства.

Максимізація доходів підприємства залежить в першу чергу від формування оптимального обсягу та складу оборотних активів, які забезпечують достатні рівні їх рентабельності та ліквідності, а також задані темпи розвитку його оперативної діяльності [3].

Однак, як показали дослідження, питання оптимізації складу оборотних активів з позиції ефективності фінансово-господарської діяльності, забезпечення можливості високого їх обороту в процесі використання, в більшості підприємств вирішується надто незадовільно. Про це свідчать дані існуючої у теперішній час структури оборотних активів підприємств, висока, постійно зростаюча, питома вага дебіторської заборгованості у їх загальному обсязі (до 71%) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**], наявність простроченої та безнадійної заборгованості, понаднормативних товарних запасів.

Якість управління оборотними активами залежить від інформаційного забезпечення, важливе місце в якому має бути відведене прогнозній інформації, яка визначає фінансовий стан підприємства, його стійкість у майбутньому з позиції відповідності прогнозних показників цілям розвитку підприємства, його можливостям.

Проблеми формування і використання оборотних активів досліджено в працях Азрилиян А.Н., Алексеев І. В., Базилевич В.Д., Берехтіна, Л. О., Бечко В. П., Білик М. Д., Бланк І.А., Богданова О. В., Брігхем Є., Бутинець Ф. Ф., Ващенко Н. В., Велкова І. Ю., Власова Н. О., Гаценко-Колумбет О. П., Гордієнко К.Д., Грабова Н.М., Гришова І. Ю., Дропа Я. Б., Дубей Ю. В., Забаштанський М. М., Загородній А.Г., Золотогоров В.Г., Золотухін Є. В.,

Ізмайлова Н.В., Квачук Я. О., Кірдіна О. Г., Колумбет О. П., Маргасова В. Г., Науменко В.І., Нога Д. Г., Носов, П. Л., Пеняк Ю. С., Поважний О. С.,Роганова Г. О., Соколова Е. О., Соляник Л. Г., Харитоновна О. В., Худякова Г. О., Чалапко Л. Д. та ін.

Проте не дивлячись на низку робіт науковців питання управління оборотними активами підприємства залишається на сьогодні не достатньо вивченими.

Мета дослідження. Метою роботи є обґрунтування пропозицій щодо підвищення ефективності управління оборотними активами досліджуваного підприємства за результатами вивчення теоретичних основ та практичних аспектів такого управління на матеріалах реального суб'єкта господарювання-

Відповідно до цільової спрямованості роботи **завданнями дослідження є:**

- дослідити економічну сутність, склад та структура оборотних активів підприємства;
- визначити джерела формування оборотних активів підприємства;
- дослідити методологічні засади управління оборотними активами підприємства;
- здійснити аналіз складу динаміки обсягів та структури оборотних активів підприємства;
- провести оцінку факторів, що обумовили зміну обсягів оборотних активів;
- здійснити аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства;
- обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення системи управління оборотними активами підприємства;
- визначити оптимальний склад та структуру оборотних активів досліджуваного підприємства;
- оцінити ефективність управління оборотними активами в

плановому періоді підприємства;

Об'єктом дослідження процес управління оборотними активами підприємства.

Предметом дослідження комплекс теоретичних, методичних та практичних аспектів управління оборотними активами підприємства та шляхів його поліпшення.

Емпірична база дослідження. Випускна кваліфікаційна робота виконана за матеріалами діяльності підприємства - ПАТ «Укрнафта» – найбільша нафтовидобувна компанія України. Частка товариства у загальному видобутку нафти з газовим конденсатом в Україні в 2017 році складає 65,7%, частка у загальному видобутку газу – 5,3%. Центральний офіс «Укрнафти» розташований у Києві. Обсяг реалізації у 2017 році становив 26906984 тис. грн., чистий прибуток становив 444360,00 тис. грн.

Методи дослідження, які застосовувалися в роботі, ґрунтуються на діалектичному методі наукового пізнання з використанням формальної логіки та економіко-математичних і економіко-статистичних методів. Методичний інструментарій дослідження складатиметься із загальнотеоретичних та спеціальних методів наукового пізнання: аналізу і синтезу, конкретного і абстрактного, якісного і кількісного аналізу, порівняльних характеристик, розрахунково-аналітичних прийомів, інформаційних технологій. Теоретичною та методологічною базою дослідження є ретельне вивчення і переосмислення основних досягнень вітчизняної і зарубіжної думки стосовно удосконалення оборотних активів.

Інформаційною базою дослідження є міжнародні та національні законодавчі та нормативні акти, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, статистична інформація, періодична література, внутрішня документація об'єкта дослідження та практичні дані.

Практичне значення одержаних результатів даного дослідження полягає в тому, що розроблені в роботі рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення управління оборотними активами, можуть бути

впроваджені в господарську діяльність підприємств. Їх використання дасть можливість оптимізувати показники ефективності діяльності та наростити конкурентні переваги підприємства.

Апробація результатів дослідження. Прийняті до практичного впровадження основні положення та висновки, прикладні результати та рекомендації даної роботи були опубліковані в статті «Методологічні засади управління оборотними активами підприємства», яка опублікована в Збірнику наукових праць студентів КНТЕУ у 2018 році.

Структурно робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 118 найменувань, 5 додатків. Основна частина роботи представлена на 113 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, склад та структура оборотних активів підприємства

Поняття «оборотні активи» зустрічається в економічній літературі приблизно з початку минулого століття. Термін «оборотні активи» трактувався по-різному, в залежності від етапів розвитку економіки. В умовах адміністративно-командної системи поширеним було досить вузьке поняття «оборотні кошти». Основною функцією вважалось розрахунково-платіжне обслуговування кругообігу коштів, фінансування поточних витрат підприємства. До складу оборотних коштів включали грошові суми, які були необхідні на придбання матеріалів, сировини, на заробітну плату виробничому і адміністративному персоналу, на сплату податків і інших витрат підприємства, оплачених у поточному періоді.

У сучасній економічній літературі використовується досить велика кількість понять, серед яких можна виділити такі: «оборотні кошти», «оборотні активи», «оборотні засоби», «поточні активи», «оборотні фонди і фонди обігу» та «оборотний капітал». Більшість економістів розглядає їх як синоніми, проте деякі науковці вважають недопустимим їх ототожнення. Найчастіше оборотні активи підприємства визначаються як грошові ресурси або група мобільних активів підприємства, із періодом використання до одного року, які безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями [33, с. 183]. Виходячи з цього визначення, бачимо, що оборотні активи підприємства займають вагоме місце у системі управління та потребують значної уваги.

Загалом на сьогодні не існує єдиної думки щодо економічної сутності поняття «оборотні активи». Мельничук К.С. визначає оборотні активи як грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу, чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [12, с. 110].

Маргасова В. Г. виділяє чотири основні школи у процесі дослідження поняття «оборотний капітал»: класичну, представниками якої є А. Сміт, К. Маркс, Д. Рікардо, Ф. Кене, радянську, сучасну та західну.

На думку Ізмайлова, оборотні активи – це сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес протягом одного операційного (виробничо-комерційного) циклу [56, с. 114].

Поважний О.С., Крамзіна Н.О. та Кваша Ю.В. визначили сутність поняття «оборотні активи», охарактеризували структуру оборотних активів підприємства і проаналізували змістове наповнення таких економічних термінів, як «оборотні активи», «оборотні кошти» та «оборотний капітал». У своїх працях вони також досліджували історію виникнення терміну «оборотні активи», його суть та зв'язок з іншими поняттями. Головною відмінністю між поняттями «оборотні активи» і «оборотні кошти» автори вважають те, що оборотні активи витрачаються у процесі виробництва, тоді як оборотні кошти авансовані у виробництво, тому вони «не витрачаються і не споживаються», внаслідок чого оборотні кошти виступають проміжною ланкою між активом і пасивом балансу [87, с. 47–50].

Головченко Т.М. й Мисловська А.В. з'ясували сутність поняття «оборотні активи», дослідили їх структуру та динаміку. Науковцями виявлено, що останнім часом у структурі оборотних активів підприємств, як на макро-, так і на мікрорівні простежується тенденція до значного скорочення товарно-матеріальних цінностей та зростання дебіторської заборгованості.

Ізмайлова Н.В. класифікує активи в залежності від впливу на окремі складові оборотних активів. Згідно такого групування виділяється вплив на

окремі складові факторів зовнішнього середовища (законодавчої бази регулювання; стану життєвого циклу галузі; пропозиції сировини та матеріалів галузей економіки; попиту на продукцію галузей економіки) та внутрішнього середовища (інтереси власників; професійна здатність персоналу; стадія життєвого циклу підприємства; технологія виробництва; конкурентоспроможність підприємства; облікова політика; збутова політика; організаційна культура).

Ф.Ф. Бутинець та інші під оборотними активами розуміють гроші та їх еквіваленти, які не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу, або протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Як зазначає проф. Бутинець Ф. Ф., класифікація елементів відбувається на основі зв'язку між ними, що виражається в їх розміщенні та у певній послідовності визначеної системи щодо окремих загальних принципів. У науковій практиці передбачена певна систематизація знань про той чи інший предмет [21, с. 28].

Саме представники класичної школи вперше запропонували поділяти наявний капітал на «основний» та «оборотний», представники радянської школи класифікували оборотний капітал на фонди обігу та оборотні виробничі фонди. У радянські часи більш розповсюдженими було поняття «оборотні кошти», основною функцією яких вважалась розрахунково-платіжна, тобто фінансування витрат підприємства, а поняття «капітал» взагалі на практиці було вилучено. Пізніше такі терміни як «оборотні кошти» та «оборотні засоби» часто ототожнювались і трактувались як сума інших понять – оборотних фондів і фондів обігу у працях Д'яченко В. П., Усатова І. А., Бойчика І. М. та інших [29, с. 122].

Серед вчених найбільше прихильників визначення оборотних активів як сукупності оборотних фондів та фондів обігу; грошей та їх еквівалентів, а також інших активів, що використовують в одному операційному циклі [114, с. 178].

Азрилиян А.Н., Ф.Ф. Бутинець, В.І. Ждан, Н.М. Грабова, А.Г.

Загородній, Н.В. Чебанова, К.Р. Гордієнко та інші під оборотними активами розуміють гроші та їх еквіваленти, які не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу, або протягом дванадцяти місяців з дати балансу [2, с. 512].

Алексеев І. В. та Нич О. І. у своїх дослідженнях розглядають проблему ототожнення суміжних понять та зазначають, що «за своєю суттю всі вони різні і окреслюють різні економічні поняття». Автори головною відмінністю оборотних активів та оборотних коштів вважають тривалість періоду для функціонування, який для оборотних коштів визначають в один рік або кругообіг, а для оборотних активів – в один рік або в операційний цикл. Поняття «оборотні засоби» автори взагалі вважають невірним і таким, що виникло через неточності перекладу з російського поняття «оборотные средства». Категорію «оборотні активи» автори вважають «всеохоплюючою», оскільки саме вона включає в себе усі інші поняття [2, с. 135-136].

У працях Бетехтіної Л. О. поняття «оборотних активів», «оборотних коштів» та «оборотного капіталу» розглядаються як тотожні. Автор пропонує наступне визначення зазначених понять: оборотний капітал (активи, кошти) – «це активи, які поновлюються з певною регулярністю для забезпечення поточної діяльності, вкладення в які обертаються протягом одного року або виробничого циклу» [8, с. 74]. Сучасні науковці, такі як Поддєрьогін А. М., Білик М. Д. [12, с. 133], Благодатін А. А., Мец В. О. також ототожнюють поняття «оборотні кошти» та «оборотний капітал».

На думку Соляник Л. Г. оборотні активи (або поточні активи) – це «сукупність матеріальних і фінансових активів, які шляхом структурної трансформації здійснюють безперервний кругообіг форм вартості з метою постійного відновлення процесу виробництва, одержання прибутку, підтримання нормальної ліквідності підприємства, і повинні повністю споживатися протягом одного календарного року чи операційного циклу».

Автор вважає, що поєднання пасивної форми оборотного капіталу і активної форми оборотних активів формує категорію «оборотних засобів» [100, с. 65].

Пеняк Ю. С. вважає, що поняття «оборотні фонди» і «оборотний капітал» є ідентичними, крім того, пропонує використовувати саме останнє поняття. Також автор об'єднує такі категорії як «оборотні кошти», «оборотні засоби» і «оборотні активи» [86, с. 5].

Під оборотними (поточними) активами Бланк І.О. розуміє сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують його поточну виробничо-комерційну діяльність і повністю споживаються протягом одного операційного циклу [14, с. 62].

На думку Ізмайлової Н. В., у відповідності до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та Положень (стандартів) бухгалтерського обліку України, застосування поняття «оборотні кошти» «не відповідає сутності поняття «оборотні активи», оскільки оборотні кошти пов'язані зі створенням вартості тільки у ході операційної діяльності». Автор вважає, що економічна сутність оборотних активів «полягає у втілених в них грошей, які повністю споживаються чи реалізуються впродовж одного виробничого циклу (або протягом 12 місяців) при здійсненні операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, що сприяє безперервності виробничо-комерційного циклу, а також дозволяє підтримувати достатній рівень ліквідності і прибутковості підприємства» [56, с. 8].

Трактування, наведені у вітчизняній літературі, істотно відрізняються від тих, що наводяться в західних виданнях з фінансового менеджменту. Так, у західній літературі наводиться визначення поняття «оборотний капітал», під яким розуміють категорію «працюючий капітал» (working capital). У роботі американських економістів Євхен Бріггема і Льюїса С. Гапенського «Фінансовий менеджмент» наведені дві дефініції працюючого капіталу: 1) валовий працюючий капітал, під яким розуміють поточні активи; 2) чистий працюючий капітал, під яким розуміють різницю між поточними активами і поточними пасивами [18, с. 504].

У працях інших англійських і американських авторів працюючий капітал визначається як різниця між поточними активами і поточними пасивами, що характеризує ступінь ліквідності короткострокової фінансової діяльності. Перевищення поточних активів над короткостроковими зобов'язаннями розглядається як капітал, що перебуває в обігу.

Така думка виражена в працях Глена Арнольда, Кярана Уолша, Стефана Росса [1, с. 52].

Управління працюючим капіталом передбачає прийняття рішень як за поточними активами, так і за поточними пасивами. У середньому 50-55 % капіталу корпорації вкладається у валовий працюючий капітал. Фінансові менеджери корпорації до 60 % свого ділового часу присвячують вирішенню питань, пов'язаних із формуванням і фінансуванням працюючого капіталу [11, с. 12].

До поточних активів відносять статті: гроші та їх еквіваленти; вкладення в цінні папери; рахунки до одержання, тобто дебітори; товарно-матеріальні запаси. Поточні пасиви, тобто джерела фінансування, можна розділити на дві частини: перша – короткострокові пасиви, друга – довгострокові позички, що погашаються в цьому році. До першої належать статті: рахунки до оплати, тобто кредити; нараховані, але не оплачені витрати; нараховані податки; короткостроковий борг. Друга частина являє собою довгостроковий борг, що за термінами погашається в даному фінансовому році [15, с. 214].

Отже, слід розрізнити поняття оборотних активів, що ототожнюється з оборотним капіталом, та чистий робочий (оборотний) капітал. Оборотний (робочий) капітал – це частина капіталу підприємства, вкладеного в готівку, ліквідні цінні папери, матеріальні запаси, незавершене виробництво, готову продукцію і дебіторську заборгованість. Чистий оборотний капітал визначається як різниця між оборотними активами і поточною заборгованістю підприємства (відображає частку активів, які фінансуються з власного капіталу та довгострокових зобов'язань). Матеріальною основою

будь-якого виробництва є засоби виробництва, які складаються із засобів та предметів праці, що беруть участь у створенні продукту. Але з огляду на відмінність у характері функціонування у процесі виробництва та способі перенесення вартості на створюваний продукт засоби праці набирають економічної форми необоротних активів, а предмети праці – оборотних [17, с. 122].

Оборотні активи як натурально-речовинна категорія – це сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошей, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу (сировина, матеріали, готова продукція, гроші тощо) [23, с. 332].

Разом з тим в умовах існування товарно-грошових відносин матеріальні засоби підприємств виражаються не лише в натуральній, а й у вартісній формі. Отже, предмети праці у грошовій оцінці становлять виробничі оборотні фонди. До них на промислових підприємствах належать сировина, матеріали, паливо, запасні частини, пальне, інші матеріальні цінності. До складу виробничих оборотних фондів входять також незавершене виробництво та витрати майбутніх періодів. Основне призначення виробничих фондів полягає в забезпеченні планомірного й ритмічного процесу виробництва на підприємствах. Крім виробничих оборотних фондів кожне підприємство має частину активів, що перебувають в обороті. Це готова продукція, гроші на рахунках у банку та у касі підприємства, кошти в розрахунках тощо. Ця частина активів, оцінена у грошах, називається фондами обігу. Основне їх призначення полягає в забезпеченні коштами планомірного процесу обороту на підприємствах. Але незважаючи на відмінності у призначенні оборотні фонди та фонди обігу тісно взаємопов'язані. Вони обслуговують єдиний процес відтворення на виробництві й забезпечують його неперервність. Водночас оборотні фонди та фонди обігу є складовими оборотних активів, що відображають розміщення

їх за сферами відтворення у процесі руху, і разом з тим самостійними економічними категоріями [26, с. 68].

Проаналізувавши поняття «оборотні активи» у різних літературних джерелах, можна виділити декілька підходів економістів до трактування сутності даного поняття:

- сукупність оборотних фондів та фондів обігу;
- оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу;
- гроші та їх еквіваленти, а також інші активи, що використовують в одному операційному циклі;
- сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу;
- засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції [29, с. 123].

Відмінність досліджених понять полягає у наступному [32, с. 45]:

1. Категорії «оборотні активи» і «оборотні кошти» є самостійними, ототожнювати їх невірно, через те, що оборотний капітал виступає джерелом формування складових оборотних активів, тобто він фіксується в пасиві балансу, тоді як оборотні активи відображають характер їх розміщення і є частиною активу балансу та мають різницю у таких характеристиках:

- різні складові (до складу оборотних активів належать поточні фінансові інвестиції, які не включаються до складу оборотних коштів);
- різна тривалість періоду для функціонування (для оборотних коштів її визначають в один рік або кругообіг, а для оборотних активів – в один рік або в операційний цикл);
- оборотні активи витрачаються у процесі виробництва, тоді як оборотні кошти авансовані у виробництво, тому вони «не витрачаються і не споживаються», внаслідок чого оборотні кошти виступають проміжною

ланкою між активом і пасивом балансу.

2. Оборотні активи витрачаються у процесі виробництва, тоді як оборотні кошти авансовані у виробництво, тому вони «не витрачаються і не споживаються».

3. Систематизувавши економічний, фінансовий та бухгалтерський підходи до трактування досліджених категорій, визначено поняття «оборотні активи» як сукупність фінансових і матеріальних активів, не обмежених у використанні, які обслуговують господарський процес, і призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу або одного року з дати складання балансу та забезпечення безперервності виробничо-комерційного циклу [33, с. 183].

Дослідження теоретичних основ сутності оборотних активів свідчить про те, що воно залишається дискусійними. Це пояснюється складною і багатогранною природою оборотних активів та їх матеріалізованої структури.

В організації оборотних активів слід розрізняти їх склад і структуру.

Під складом оборотних активів розуміють сукупність їх елементів (статей) [34, с. 191].

Структура оборотних активів - це співвідношення окремих елементів оборотних активів у їх загальному обсязі [39, с. 41].

У господарській діяльності склад і структура оборотних активів різняться й залежать від галузі, складу витрат, виду продукції, що випускається, особливостей матеріально-технічного постачання тощо. У виробничій сфері, а також у торгівлі найбільшу питому вагу в оборотних активах мають запаси [41].

Запаси - це активи, які перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу отриманого продукту виробництва, утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності, а також для споживання у процесі виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг [89].

У господарській діяльності запаси поділяються на такі види:

- сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва тощо;
- вироби незавершеного виробництва у вигляді не до кінця оброблених деталей, вузлів, виробів та незавершених технологічних процесів;
- готову продукцію, виготовлену на підприємстві та призначену для продажу;
- товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються на підприємстві з метою подальшого продажу;
- малоцінні та швидкозношувані предмети;
- молодняк тварин і тварин на відгодівлі, продукцію сільського і лісового господарства, якщо вони оцінюються за цим положенням (стандартом) [89].

Склад і структура оборотних активів не є сталими. Вони змінюються як за роками, так і протягом року залежно від зміни характеру виробничої діяльності підприємства, особливостей формування запасів і витрат.

Цілеспрямоване управління оборотним капіталом підприємства зумовлює необхідність попередньої їх класифікації.

Класифікацію оборотних активів підприємства пропонується представити наступним чином (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1

Класифікація оборотних активів підприємства [15, с. 78]

№	Ознаки класифікації	Види оборотних активів
1	2	3
1.	За призначенням і використанням в господарській діяльності	Запаси, Дебіторська заборгованість, Гроші та їх еквіваленти, Поточні фінансові інвестиції.
2.	За швидкістю обертання	Активи, що мають низьку швидкість; Активи, що мають середню швидкість; Активи, що мають високу швидкість обертання
3.	За характером участі в операційному процесі	Оборотні активи сфери виробництва; Оборотні активи сфери обігу

Продовження табл. 1.1

1	2	3
4.	За ступенем нормування	Нормовані оборотні активи; Ненормовані оборотні активи
5.	За джерелами формування	Зовнішні; Внутрішні
6.	За характером участі в операційному процесі	Оборотні активи, які обслуговують виробничий цикл; Оборотні активи, які обслуговують інвестиційну діяльність; Оборотні активи, які обслуговують фінансовий цикл.
7.	За характером фінансових джерел формування	Чисті оборотні активи. Власні оборотні активи
8.	За рівнем ліквідності	Високоліквідні, Швидко ліквідні, Абсолютно ліквідні
9.	За періодом функціонування	Постійна частина оборотних активів, Змінна частина оборотних активів
10	За кругообігом	Початкові; Функціонуючі; Накопичені.

Для дослідження обираємо класифікацію за призначенням і використанням в господарській діяльності та швидкістю обертання, адже це на пряму впливає на ліквідність підприємства.

Таким чином, виходячи із усього вище сказаного можна дійти висновку, що кожен із науковців [17; 26; 29] розглядає класифікацію оборотних активів з різних їх ознак, а тому ми вважаємо, для підвищення ефективності управління оборотними активами виділяти наступні види ознак: за призначенням і використанням в господарській діяльності, за швидкістю обертання, за характером участі в операційному процесі, за ступенем нормування, за джерелами формування, за характером участі в операційному процесі, за характером фінансових джерел формування, за рівнем ліквідності, за періодом функціонування, за джерелами формування, за кругообігом, за ступенем ризику.

Класифікація оборотних коштів має важливе значення, оскільки дає можливість підприємству визначити оптимальний склад і структуру, потребу та джерела формування оборотних активів. Від цього значною мірою залежить фінансовий стан підприємства [39, с. 40].

Система організації оборотних коштів побудована на певних принципах. По-перше, надання підприємствам самостійності щодо розпорядження, управління оборотними коштами. Це означає оперативну самостійність у використанні оборотних коштів. По-друге, визначення планової потреби та розміщення оборотних коштів за окремими елементами й підрозділами. Мається на увазі розрахунок оптимальної потреби в оборотних коштах, яка б забезпечила безперервність процесу виробництва, виконання планових завдань за ритмічної роботи (розробка норм тривалої дії та щорічних нормативів). По-третє, коригування розрахованих і чинних нормативів з урахуванням вимог господарювання, що змінюються: обсягів виробництва, цін на сировину та матеріали; постачальників і споживачів; форм застосовуваних розрахунків. По-четверте, раціональна система фінансування оборотних коштів. Це означає формування оборотних коштів за рахунок власних ресурсів і залучених коштів у розмірах, що забезпечують нормальний фінансовий стан підприємства. По-п'яте, контроль за раціональним розміщенням і використанням оборотних коштів. Мається на увазі проведення аналізу ефективності кругообігу коштів, що використовуються, з метою прискорення їхнього обертання [43, с. 46].

Отже, проаналізувавши поняття «оборотні активи» у різних літературних джерелах, можна виділити декілька підходів економістів до трактування сутності даного поняття: сукупність оборотних фондів та фондів обігу; оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу; гроші та їх еквіваленти, а також інші активи, що використовують в одному операційному циклі; сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу; засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції. Дослідження теоретичних основ оборотних активів свідчить про те, що вони залишаються дискусійними. Це пояснюється складною і багатогранною природою оборотних активів та їх матеріалізованої структури.

1.2. Джерела формування оборотних активів підприємства та фактори, що визначають їх обсяги

Джерела формування оборотних активів мають важливе значення для будь-якого підприємства, так як від їх структури багато в чому залежить ефективність ведення виробництва.

Питання про джерела формування оборотних активів важливе ще й тому, що кон'юнктура ринку постійно змінюється, а, значить, потреба підприємства в оборотних засобах нестабільна.

На сучасному етапі розвитку економіки, як показують дослідження, власні засоби підприємств не забезпечують нормальних умов відтворення. Велика їх частина йде на відшкодування матеріальних затрат виробництва і на оплату праці. А для розвитку стійкого процесу відтворення необхідно забезпечення його достатніми джерелами фінансування. Очевидно, що без залучення в оборот додаткових коштів виробникові не представляється можливим ефективно вести свою виробничу та господарську діяльність. Покрити її тільки за рахунок власних джерел часто практично неможливо. Досвід показує, що в більшості випадків ефективність використання позикових коштів виявляється більш високою, ніж власних. У таких умовах основним завданням управління процесом формування оборотних коштів стає забезпечення ефективності залучення позикових коштів [45].

З моменту створення підприємства власні оборотні активи відіграють найбільш важливу роль як джерело їх фінансування. При цьому спочатку вони акумулюються як частина статутного капіталу підприємства та спрямовуються на придбання виробничих запасів, необхідних для виготовлення товарної продукції. До власних джерел також відносяться додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток [15, с. 214].

Очевидно, що перевага власних коштів у загальному обсязі джерел визначає самостійність і фінансову стійкість підприємства, його матеріальну

відповідальність за збереження коштів і виконання зобов'язань перед робітниками і службовцями, банком та постачальниками що до майбутніх платежів [46].

Власні засоби підприємства з розвитком підприємницької діяльності відіграють важливу роль, оскільки забезпечують фінансову стійкість і оперативну самостійність господарюючого суб'єкту. Власний оборотні активи - це частина власних засобів підприємства, авансованих в оборотні активи за для забезпечення безперервного процесу виробництва й реалізації продукції. В економічній літературі даний показник ще називають власними оборотними засобами, чистим оборотним капіталом, робочим капіталом, чистими поточними активами [47, с. 270].

До засобів, які можна прирівняти до власних, належать стійкі пасиви. Це кошти цільового призначення, які в результаті застосованої системи грошових розрахунків постійно перебувають у господарському обороті підприємства і разом з тим йому не належать [108, с. 333].

До стійких пасивів відносять:

- мінімальну заборгованість з заробітної плати, платежів до бюджету з податків і соціальних відрахувань, відрахувань до позабюджетних фондів;
- мінімальні залишки фондів матеріального заохочення, що тимчасово не використовуються за призначенням;
- заборгованість постачальникам за акцептованими розрахунковими документами, час сплати яких ще не настав та ін.;
- резерв майбутніх витрат і платежів [49, с. 202].

За низької суми прибутку або якщо не поступають грошові кошти від реалізації на рахунки підприємства необхідність у оборотних активах може забезпечуватися за рахунок залучення позикових джерел.

Друга група джерел формування оборотних активів підприємств - позикові кошти. Багато авторів звертають увагу на той факт, що їх участь у формуванні оборотних активів обумовлено тим, що підприємства утворюють

власні оборотні кошти в межах нормативу. Додаткова потреба, яка виникає у зв'язку з розширенням обсягів і масштабів діяльності, покривається позиковими коштами [50, с. 201].

Як правило, дана потреба обумовлена необхідністю створення сезонних запасів товарно-матеріальних цінностей, вилученням грошових коштів для розрахунків та іншими причинами. Деякі з вище перелічених чинників обумовлені нормальними умовами виробництва і реалізації продукції, тому економічно цілком виправдане формування оборотних активів не тільки за рахунок власних, але і за рахунок позикових джерел, які дають можливість профінансувати інші витрати підприємства [54, с. 73].

Основним позиковим джерелом формування оборотних активів підприємства багато авторів виділяють короткострокові кредити банку. Вони дозволяють органічно ув'язати всі джерела оборотних активів і здійснюють вплив на раціональне формування запасів сировини, матеріалів, готової продукції та інших видів товарно-матеріальних цінностей. Проте короткостроковий банківський кредит доступний не всім підприємствам. Слід зазначити, що його отримання вимагає ліквідної застави, що не можуть забезпечити багато підприємств в даний час [23, с. 332].

Сезонність виробництв і пов'язаний з цим характер формування витрат і оборотних активів обумовлює необхідність залучення позикових фінансових ресурсів. Це пов'язано з тим, що більша частина оборотних активів підприємств знаходиться у виробничих запасах, дебіторській заборгованості, банківських та товарних кредитах і т. п. Збільшення останньої означає відтік готівки, що призводить до фінансових ускладнень в діяльності підприємства. Вирішення цієї задачі неможливе без забезпечення оптимального співвідношення між необхідним обсягом капіталу і його виробничою потребою [56, с. 224].

Потреба в короткостроковому кредитуванні обумовлюється потребою в оборотних активах, що змінюється протягом року. Період між авансуванням оборотних активів в кругообіг і їх вивільненням визначається технологією

виробництва, строками придбання та витрачання виробничих запасів [57, с. 13].

Банківське кредитування було і залишається основним джерелом фінансових ресурсів для компаній.

В умовах економічної кризи зростаюче значення для формування оборотного капіталу підприємств набуває виявлення і використання додаткових фінансових джерел за рахунок вишукування внутрішніх резервів, скорочення неефективних витрат, суворого режиму економії, що дозволить оптимізувати його структуру і створити передумови для підвищення рентабельності підприємств [60, с. 30].

В сучасній фінансовій практиці набуває дедалі більшого поширення товарний (комерційний) кредит, що надається підприємством (або державою) у формі відстрочки платежу за поставлені їм сировину, матеріали, паливно-мастильні матеріали, товари. Його перевагою є те, що він згладжує сезонну потребу в оборотних активах. Загалом, ці засоби не належать організації, але вони постійно знаходяться в обороті та у сумі мінімального залишку використовуються в якості джерела формування власних оборотних активів [62, с. 134].

Основними напрямками залучення кредитів за для формування оборотних активів є: кредитування сезонних запасів сировини, матеріалів та витрат, що пов'язані з сезонним процесом виробництва; тимчасовим поповненням власних оборотних активів тощо.

Такі позикові джерела формування оборотних активів, як бюджетні асигнування, фінансові фонди вищестоящих структур, і іноземні інвестиції становлять з різних причин невеликий відсоток у структурі джерел поповнення оборотних активів. Бюджетна допомога надається, як правило, державним унітарним підприємствам та підприємствам, продукція яких має стратегічне значення для економіки в цілому. При цьому бюджетні кошти виділяються в розпорядження конкретних отримувачів із зазначенням напрямів їх фінансування і, як правило, на пільгових умовах [63].

До числа залучених в господарський обіг коштів відноситься кредиторська заборгованість. В умовах кризи неплатежів вона має велике значення для підприємств [28, с. 162]. Більшість економістів зазначають, що кредиторська заборгованість є по суті безкоштовним кредитом, наданим іншим підприємствам. Кредиторська заборгованість означає залучення в господарський обіг підприємства коштів інших підприємств, організацій чи окремих осіб. Використання цих залучених коштів у межах діючих термінів оплати рахунків і зобов'язань правомірно. Однак у більшості випадків кредиторська заборгованість виникає в результаті порушення розрахунково-платіжної дисципліни. Кредиторська заборгованість пов'язана з утворенням дебіторської заборгованості і є основним джерелом її покриття. Тому може виникнути думка, що кредиторська заборгованість не повинна бути менше дебіторської. Таке становище було б вкрай необґрунтованим, так як тимчасово абстрактні і тимчасово залучені в оборот кошти аж ніяк не повинні кореспондуватися за величиною. Кредиторська заборгованість повинна погашатися підприємством незалежно від величини дебіторської заборгованості [64].

Що стосується проблем, пов'язаних з підтриманням оборотних активів підприємств на рівні, необхідному для їх господарської діяльності, то в умовах скорочення інфляційного прибутку неплатежі стали виконувати функцію поповнення нестачі доходів, а отже, власних коштів. У цих умовах кредиторська заборгованість в основному покривала розрив між зменшуваними доходами підприємств і потребою у фінансуванні приросту оборотних активів. На підставі вищесказаного можна зробити висновок про те, що кредиторська заборгованість в даний час виступає основним джерелом формування оборотних активів [65, с. 44].

Відзначимо, що при переході до ринку кредитне регулювання оборотних активів підприємств перетворилося на важливий момент завершення кругообігу оборотних фондів. Це означає, що одним з основних джерел формування оборотних коштів підприємств і організацій виступає не

прибуток у складі виручки від реалізації продукції, а банківський і комерційний кредити. Ресурси або джерела власні підміняються позиковими. Отримані ж зі значним тимчасовим лагом власні кошти вже не можуть бути спрямовані в повному обсязі в кругообіг. Вони все більше перетворюються в джерело погашення кредитних зобов'язань [66].

Джерела формування оборотних активів підприємств наведені в табл.

1.2.

Таблиця 1.2

Джерела формування оборотних активів підприємств [43, с. 46]

Джерела формування оборотних активів підприємств	За строком джерел	За видом джерел	Види джерел формування оборотних активів
	Довгострокові джерела	Власні джерела	Нерозподілений прибуток
			Статутний капітал
			Резервний капітал
	Короткострокові джерела	Позикові джерела	Банківський кредит
			Кредиторська заборгованість
			Товарний кредит
Державний кредит			

Вивчення наукових джерел дало змогу систематизувати різні підходи щодо виявлення чинників впливу на ефективність функціонування оборотних активів підприємств, результати яких наведені у табл.1.3.

Таблиця 1.3

Погляди авторів щодо факторів, що визначають обсяги оборотних активів підприємства

№	Автори	Перелік чинники впливу на ефективність оборотних активів
1	2	3
1.	Гоцуляк С.М.[30]	спад виробництва; погіршення платіжної дисципліни; вибір джерел фінансування оборотних коштів; підвищення відсоткових ставок на позиковий капітал; зростання темпів інфляції.

Продовження табл. 1.3

1	2	3
2.	Зборовська О.М. [52]	склад і структура оборотних активів; рівень інфляції.
3.	Івасишин О.І. [112]	кризовий стан української економіки; особливості ринкового середовища: чинник ризику і невизначеності; залежність діяльності підприємств від вартості і рит мічності поставок сировини; внутрішні чинники: раціональна організація виробничих запасів; зменшення перебування оборотного капіталу у незавершеному виробництві; визначення оптимальних розмірів формування оборотного капіталу.
4.	Карбовник А. М.[112]	інфляція; криза неплатежів; податковий тиск; високі проценти на банківські позики; втрата традиційних ринків збуту; нагромадження протермінованої дебіторської заборгованості; високий рівень втручання держави в економічні процеси; механізм дії податку на додану вартість; недосконалість чинної нормативно-правової системи; - відсутність механізму поповнення обігових коштів.
5.	Оденат А.А. [81]	збільшення конкуренції; криза неплатежів; обмеження джерел фінансування виробничо-господарської діяльності; недосконалість нормативно-правового регулювання.
6.	Назаренков О.Ф. [75]	високі темпи інфляції; зниження курсу національної валюти; скорочення попиту на вітчизняні товари та зростання імпорту товарів промисловості; зростання конкуренції товаровиробників на основних ринках збуту їхньої продукції; консолідація посередників збутової діяльності всередині країни.
7.	Фесюк І.В. [112]	Об'єктивні: високі темпи інфляції; відсутність платоспроможного попиту; нестабільна податкова політика. Суб'єктивні: відсутність у вищого менеджменту підприємств здатності ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, забезпечити контроль за кругообігом оборотного капіталу; невикористання сучасних методів у фінансовому менеджменті.

На основі даних (табл. 1.3) та проведення експертної оцінки специфіки функціонування оборотних активів на підприємствах нами була запропонована комплексна класифікація чинників впливу на ефективність використання оборотних активів підприємств (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

**Систематизація зовнішніх чинників впливу на ефективність
використання оборотних активів***

№	Група чинників	Перелік чинників
1.	Чинники непрямого впливу (макросередовища)	загальна економічна ситуація в країні; темпи інфляції (дефляції); рівень ставок банківського кредитування; тенденції розвитку інвестиційного ринку (інвестиційний клімат); особливості податкового законодавства; недосконалість нормативно-правової системи; скорочення чисельності населення.
2.	Чинники прямого впливу (мікросередовища)	попит на продукцію (умови на ринку збуту); умови пропозиції товарів; рівень конкуренції; сезонні коливання; постачальники.

* Джерело: розроблено автором на основі [68; 70]

Сукупність чинників, які впливають на ефективність використання оборотних активів на підприємствах у загальному вигляді можна поділити на дві групи:

- чинники зовнішнього середовища (опосередкованого впливу) - ті, якими підприємства не можуть управляти, але повинні до них пристосовуватися,

- внутрішнього середовища (безпосереднього впливу), які залежать від здібностей менеджерів підприємств управляти оборотними активами [73].

В залежності від характеру впливу, усі зовнішні чинники підрозділяють на дві основні групи - чинники прямого і непрямого впливу на підприємства.

Розглянувши підходи різних авторів, слід відзначити, що найбільш суттєвого впливу на ефективність використання оборотних активів завдає інфляційний чинник. В результаті інфляційних процесів на підприємствах виникає дефіцит оборотних активів. До інфляційних чинників, що спричиняють скорочення оборотних активів, слід віднести:

- запізнення наступних витрат щодо отриманих доходів і затрат на формування товарних запасів;
- незбалансованість вартісної оцінки матеріальної і грошової частин оборотного капіталу;
- зростання прибутку за рахунок інфляції, частина якого перераховується до бюджету через дію механізму податку на прибуток підприємств;
- ріст наднормованих запасів [72].

Нестабільна економічна ситуація в країні, недосконалість нормативно-правової системи, скорочення населення та відсутність платоспроможного попиту безпосередньо впливає на обсяги виробництва та реалізації, а отже, і на поповнення фонду оборотних активів.

Тенденції розвитку інвестиційного клімату в країні дають можливість підприємствам збільшити частину оборотних активів.

Фінансовим чинником, що визначає потребу у власних оборотних активах, є можливість залучення для формування оборотних активів позикових коштів [112]. Це, насамперед, залежить від таких умов: рівня самофінансування, наявності майна, яке банк приймає у заставу, фінансових результатів діяльності підприємства та його стабільного становища на ринку. Чим кращі показники діяльності підприємства, тим більше у нього можливостей залучити банківські кредити і зекономити на власних оборотних коштах. У свою чергу, високі відсоткові ставки на позичковий капітал негативно впливають на фінансовий стан підприємств, тому що частина оборотного капіталу вилучається на повернення таких зобов'язань [112].

Істотний вплив на формування потреби в оборотних активах надає формування попиту на продукцію. За умов виникнення гострої конкуренції на ринку збуту, потрібні великі запаси готової продукції, так як потреби покупця повинні бути швидко задоволені, тому необхідність в оборотних активах є високою, і навпаки [74, с. 88].

Від особливостей пропозиції на ринку залежать розміри запасів сировини та матеріалів, що зберігаються на складі підприємства. У разі постійної пропозиції підприємство може управлятися з малими запасами, однак, якщо пропозиція недостатня і обмежена - підприємство повинно забезпечити подальше виробництво завдяки придбанню більшого обсягу сировини і матеріалів [75, с. 61].

Підприємства з сезонним збутом своєї продукції, зазвичай, мають високу ступінь коливання потреби в оборотному капіталі. Проблема подолання сезонності є дуже гострою і важливою для багатьох галузей.

Для ведення господарської діяльності кожному підприємству потрібні зовнішні постачання: сировини, матеріалів, трудових ресурсів, капіталу. За цих умов виникає пряма залежність між підприємством і мережею постачальників, що забезпечують постачання вказаних ресурсів. На ринку закупівель підприємство більш всього цікавлять умови отримання ресурсів, а саме: ціна, якість і умови постачання (терміни, об'єми, умови платежу і т. д.). Мінливість якості та цін ресурсів створює проблеми для підприємства. У цьому випадку постачальник є чинником зовнішнього середовища прямого впливу [79, с. 104].

Проте, на нашу думку, організацію роботи з постачальниками слід віднести до чинників впливу внутрішнього середовища. У межах чинника «організація роботи з постачальниками» розмір оборотних активів залежить від оптимальності вибору постачальників (за географічною ознакою, якістю сировини, дотримання умов угод про постачання), періодичності та комплексності поставок.

Поряд із зовнішнім середовищем, значного впливу на ефективність використання оборотних активів підприємств здійснюють чинники внутрішнього середовища, що створюються та контролюються всередині підприємства (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

**Чинники впливу внутрішнього середовища на ефективність
використання оборотних активів підприємства***

Групи чинників	Види чинників
Організаційно-управлінські чинники	Базова стратегія підприємства
	Масштаб діяльності підприємства
	Стадія розвитку підприємства
	Організація роботи з постачальниками
Виробничі чинники	Тривалість виробничого циклу
	Внутрішня логістика
Маркетингові чинники	Асортиментна політика підприємства
	Цінова політика підприємства
	Загальна система маркетингу
Фінансові чинники	Загальна фінансова політика підприємства
	Політика фінансування оборотних активів

*Джерело: розроблено автором на основі [80; 3; 11]

До групи організаційно-управлінських чинників віднесено базову стратегію розвитку підприємства, масштаб діяльності підприємства, стадію розвитку підприємства. Кожне підприємство в процесі свого розвитку проходить фази інтенсивного зростання, стабільного положення на ринку і спаду обсягів продажу. Від того, на якому з етапів розвитку знаходиться підприємство, залежать обсяг і структура оборотних активів [59].

До групи виробничих чинників віднесено тривалість виробничого циклу та внутрішня логістика. В залежності від виду продукції, виробничий цикл підприємства може коливатися від одного дня до декількох місяців, що впливає на величину незавершеного виробництва. Внутрішня логістика пов'язана із визначенням оптимального розміру складу та структури оборотних активів підприємства, раціональною організацією виробничих запасів [85].

До маркетингових чинників віднесено цінову політику, а саме частку доданої вартості в ціні продукту, асортиментну та загальну маркетингову політику підприємства [30].

До фінансових чинників віднесено загальну фінансову політику підприємства та політику фінансування оборотних активів. Формування

оборотного капіталу за рахунок власних ресурсів і залучених коштів повинно здійснюватись у розмірах, що забезпечують нормальний фінансовий стан підприємства. Це означає, що фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від раціональності формування джерел фінансування, тобто від того, які кошти має підприємство у своєму розпорядженні, кому підприємство зобов'язане за ці кошти і куди вони вкладені. Наявність достатньої суми власного оборотного капіталу означає, що підприємство може розпоряджатися ним на власний розсуд без ризику невиконання перед кредиторами своїх поточних зобов'язань. Оптимальність визначення розмірів формування оборотного капіталу полягає у визначенні такої суми оборотних активів, яка сприятиме безперервності процесу виробництва, виконанню плану виробництва, реалізації продукції, прибутку та рівня рентабельності, зміцненню режиму економії, мінімізації ризику підприємницької діяльності. У разі заниження розміру оборотних активів можливі перебої у постачанні й виробничому процесі, зменшення обсягу виробництва та прибутку, виникнення прострочених платежів і заборгованості, інші негативні явища у господарській діяльності. Надлишок оборотного капіталу призводить до нагромадження надмірних запасів сировини, матеріалів, створення умов для використання оборотних активів не за призначенням [112].

Таким чином, можна сказати, що в останні роки в нашій країні відбувається зниження фінансової стійкості підприємств з одночасним посиленням їх залежності від залучення позикових коштів. На нашу думку найбільш сприятливим для підприємств можна вважати таке відсоткове співвідношення власних та позикових коштів - 60 до 40. До такого співвідношення більшості підприємств треба прагнути і до цього можна прийти, по-перше, шляхом збільшення прибутку, як одного з найважливіших джерел власних коштів для фінансування оборотних активів, по-друге, за рахунок скорочення питомої ваги банківських кредитів та позик в структурі джерел формування активів. Важливим напрямом забезпечення ефективності виробництва може стати досить раціональне використання оборотних активів

й прискорення їх оборотності, що в умовах недостатності матеріально-грошових ресурсів досягається за рахунок використання ресурсозберігаючих технологій, спрямованих на зниження матеріаломісткості продукції, покращенням якості техніки, зменшенням часу перебування у виробництві шляхом модернізації організації виробництва, економії коштів на усіх етапах виробництва, тощо.

1.3. Методологічні аспекти управління оборотними активами підприємства

В більшості наукових доробок, пов'язаних управлінням підприємствами, дослідники розглядають питання виділення методів, принципів, функцій, завдань управління фінансами підприємств. Відносно ж оборотних активів основна увага дослідників приділяється лише на обґрунтування окремих характеристик, які визначають процес управління ними.

Дослідження сутності поняття «управління оборотними активами підприємства» свідчить про відсутність єдиного підходу навіть до трактування даної дефініції (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Підходи до трактування поняття «управління оборотними активами підприємства»*

Автор	Характеристика
1	2
Ковальов В.В. [63]	Визначення обсягу і структури поточних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної фінансової діяльності підприємства
Поддєрьогін А.М. [88]	Система обґрунтованих заходів, направлених на формування раціональної складу та структури оборотних активів та визначення оптимального поєднання джерел їх фінансування

Продовження табл. 1.6

1	2
Власова Н.О. [29]	Складова фінансового й операційного менеджменту, що являє собою цілеспрямовану діяльність пов'язану із визначенням величини оборотних активів, контролем над їх формуванням і використанням і створенням відповідних організаційних передумов
Бондаренко О. С. [16]	Обґрунтування відповідних управлінських рішень щодо трьох основних напрямів: 1) управління дебіторською заборгованістю; 2) управління грошовими коштами і поточними фінансовими інвестиціями; 3) управління запасами
Філатова З.В. [108]	Система цілеспрямованої взаємодії між об'єктом (елементами оборотних активів і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання) та суб'єктом управління (органами управління підприємства) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів й інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них факторів внутрішнього і зовнішнього середовища
Швець Ю.О. [113]	Система цілеспрямованих та узгоджених взаємозв'язків між суб'єктом та об'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із використанням сформованих методів, засобів, механізмів і фінансово-економічних інструментів аналізу, дослідження, перетворення пов'язаних між собою процесів розподілу, формування, використання, контролю оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, структурою та складом за умови врахування внутрішніх та зовнішніх загроз та з метою підвищення рівня фінансової стійкості

Як видно з наведених трактувань, деякі науковці (В.В. Ковальов, А.М. Поддєрьогін) розглядають управління оборотними активами як систему обґрунтованих заходів, направлених на формування раціональної складу та структури оборотних активів та визначення оптимального поєднання джерел їх фінансування [63; 88].

Бондаренко О.С. розглядає управління оборотними активами в розрізі їх окремих видів: управління запасами; управління дебіторською заборгованістю; управління грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями [16].

Ще одна група науковців (З.В. Філатова, Ю.О. Швець,) дають комплексне визначення «управлінню оборотними активами», з позиції

суб'єктно-об'єктних взаємозв'язків та сукупності елементів механізму управління [108; 113].

Більш вірним є визначення процесу управління оборотними активами, на думку Бондар Н.М. як системи економічних, правових, технологічних, інформаційних, методичних та інших відносин, які складають процес планування, прогнозування, обліку, прийняття відповідних управлінських рішень і контроль за їх виконанням [17].

Управління оборотними активами є одним із пріоритетних напрямів у системі фінансового менеджменту, оскільки впливає на ефективність прийнятих управлінських рішень щодо стратегічного розвитку підприємства та оперативного управління його фінансовими ресурсами [17, с. 36].

Управління оборотними активами підприємства має ґрунтуватися на різноманітті прийомів, методів і способів управління, на використанні різних економічних важелів і інструментів. В системі управління оборотними активами виділяють керуючу і керовану підсистему, які відповідно представлені суб'єктами і об'єктами управління.

Метою управління оборотними активами підприємства на думку Бланка І.О. є оптимізація задоволення потреб у придбанні різних елементів оборотних активів, забезпечення відповідності їх обсягів обсягами фінансово-господарської діяльності, максимізації прибутку, і мінімізації витрат при допустимому рівні ризику [13].

При цьому завданнями управління оборотними активами підприємства є [71]:

- формування оптимальної структури і складу оборотних коштів з позицій ефективного функціонування підприємства;
- забезпечення відповідності обсягу залученого капіталу обсягом формованих оборотних активів;
- мінімізація витрат по формуванню фінансових ресурсів з різних джерел;
- ефективне використання оборотних активів в процесі фінансово-

господарської діяльності підприємства та інші.

Процес управління оборотними активами підприємства завжди повинен охоплювати такі функції менеджменту, як планування, контроль, облік, оцінка та аналіз. Він має включати декілька етапів (рис. 1.1).

Рис.1.1. Порядок управління оборотними активами підприємства [29, с. 113]

Як бачимо з рисунку першим етапом управління оборотними активами підприємства є аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді. До показників, які беруть до уваги та аналізуються на цьому етапі відносяться:

- темп зростання і приросту, порівняння обсягів оборотних активів;
- динаміка структури основних видів оборотних активів;
- структура оборотних активів;
- рентабельність оборотних активів;
- склад основних джерел фінансування [114, с. 180].

Другим етапом системи управління оборотними активами підприємства є визначення принципів підходів щодо формування

оборотних активів.

Залежно від того, якого підходу до визначення необхідного рівня оборотних активів дотримується підприємство, можливі такі стратегії управління оборотним капіталом:

1. Консервативна стратегія передбачає більший обсяг поточних активів, ніж будь-яка інша стратегія. Наслідком такої стратегії є низька оборотність і невисокий ризик втрати ліквідності.

2. Агресивна стратегія передбачає підтримку обсягу оборотних активів на мінімально допустимому рівні, що виправдано, якщо підприємство змушене економити буквально на всьому або дисципліна платежів настільки висока, що терміни практично не порушуються.

3. Помірна стратегія ґрунтується на підтримці рівня мобільності майна і оборотності оборотних активів на середньому рівні [113].

Наступним етапом управління оборотними активами підприємства є оптимізація обсягу оборотних активів, шляхом:

- 1) визначення раціональної структури оборотних активів;
- 2) оптимізація обсягу окремих видів оборотних активів;
- 3) розрахунок розміру оборотних активів [113, с. 128].

Після цього здійснюють оптимізацію постійної та змінної частин оборотних активів. Для цього формують шляхом:

- 1) графік середньої сезонної хвилі, визначають обсяг оборотних активів;
- 2) коефіцієнти мінімального і максимального рівнів оборотних активів;
- 3) суму постійної частини оборотних активів;
- 4) максимальну та середню суму змінної частини оборотних активів [111, с. 18].

Завершальним етапом процесу управління оборотними активами забезпечення оптимального співвідношення між ліквідністю та рентабельністю:

- визначення частини оборотних активів у формі коштів, високо - і

середньоліквідних активів.

- забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку грошових активів [109, с. 106].

Для забезпечення високого рівня ефективності та результативності процес управління оборотними активами має базуватися на принципах:

- принцип взаємопов'язаності - під цим принципом розуміють, що усі управлінські рішення, в межах загальної процедури управління фінансами, впливають на оборотні активи.

- принцип своєчасності - умовами цього принципу є те, що всі управлінські рішення з формування та використання складових активів повинні прийматися своєчасно та погоджуватися на основі достовірної інформації.

- принцип координації- цей принцип дозволяє керівництву підприємства знайти та узгодити реалізацію управлінських рішень щодо оборотних активів у взаємозв'язку з умовами та термінами поточних зобов'язань.

- принцип безперервності - визначається тим, що процес управління оборотними активами прямо впливає на показники ліквідності та платоспроможності підприємства.

- принцип оптимальності - за цим принципом всі управлінські рішення стосовно визначення обсягу оборотних активів та їх складових, повинні спрямовуватися на визначення їх оптимального обсягу.

- принцип раціональності - цей принцип вимагає обґрунтованого та послідовного розміщення між стадіями процесу виробництва підприємства всіх складових оборотних активів [108, с. 332].

Відповідно до потреб підприємства планування обсягів оборотних активів може здійснюватися з використання низки методів:

- метод коефіцієнтів;
- метод нормування;
- метод ABC;

- метод оптимізації [103, с. 70].

З допомогою методу коефіцієнтів розраховується коефіцієнт завантаження та коефіцієнт обороту запасів. Формування залишків запасів та ефективність їх використання багато в чому залежать від швидкості їх обороту, на що, в свою чергу, впливають регулярність, швидкість поставок і одноденна потреба в сировині, матеріалах, паливі та ін. Виробничі запаси (сировина, матеріали) надають організації свободу в здійсненні закупівель. Рівень запасів повинен бути досить високим для задоволення потреби в них у випадках необхідності [105, с. 42].

За допомогою розрахованих показників тривалості обороту (розраховані по сировині та по запасам) можуть бути розраховані планові обсяги запасів в цілому та за групами [102, с. 102].

Досить велика увага приділяється методам нормування. Даний метод регулюється на державному рівні. Згідно з даним методом норми та нормативи оборотних коштів проводяться за окремими видами сировини чи матеріалів. Метод нормування може бути використаний для управління тією частиною оборотних активів підприємства що нормуються. До об'єктів слід віднести безпосередньо оборотні активи, джерела їх формування, а також всю різноманітність економічних відносин, що виникають в процесі кругообігу оборотних активів торговельних організацій. У керуючій підсистемі виділяють відповідні суб'єкти управління - служби та органи управління організацією торгівлі, які використовують специфічні методи цілеспрямованого впливу на оборотні активи [108, с. 330].

ABC-аналіз ґрунтується на розподілі сукупності потенційних факторів (ознак) на групи за питомою вагою тієї чи іншої проблеми. Кількість груп при проведенні ABC-аналізу може бути будь-якою, але найбільшого поширення набув поділ розглянутої сукупності на три групи: А, В і С (75: 20: 5), чим і обумовлено назву методу, відомого за кордоном як ABC-Analysis [16, с. 43].

Метод ABC – метод, який передбачає поділ всієї номенклатури запасів,

що використовується на виробництві, залежно від їх цінності на 3 категорії:

- група А – найбільш цінні запаси, з позиції їх вартості, проте в натуральному вираженні застосовуються в обмеженій кількості (у практиці господарювання зарубіжних підприємств ці види сировини (матеріалів) займають 50% у загальній структурі витрат на виробництво продукції);
- група В – запаси середньої вартості, на їх використання у виробничому процесі припадає середня частка (близько 25% закупівель);
- група С включає різноманітний асортимент запасів, які одночасно є незначними з позиції їх грошової вартості [74, с. 66].

У процесі управління оборотними активами на основі визначеного методу найбільша увага приділяється сировині групи А, меншою мірою – групам В і С.

АВС-аналіз базується на принципі Парето, який означає, що 20% зусиль дають 80% результату, а інші 80% зусиль - лише 20% результату.

Метод АВС щодо оборотних активів, то 80% вартості продукції визначається 20% що в неї входять, 80% щорічного обсягу продукції виробляється за 20% робочого часу, 80% вартості запасів дають 20% найменувань збережених на складі запасів [29, с. 101].

З метою оптимізації запасів на практиці поряд із цим методом використовують метод XYZ, який поділяє сировину (матеріали) на 3 класи залежно від рівномірності їх споживання у виробництві.

Оптимізація оборотних активів – це вибір з усіх можливих варіантів прогнозованого обсягу оборотних активів найкращого, який сприятиме досягненню максимального ефекту [113, с. 128].

Оптимізація структури оборотних активів ґрунтується на оптимізації розміру кожного окремого елемента, а саме: запасів, боргів дебітора та грошових коштів, що є на рахунках підприємства і передбачає:

- аналіз і планування співвідношення власних і позичених оборотних активів;
- планування потреби в кредитах і позиках;

– аналіз і планування потреби в окремих частинах оборотних активів, що забезпечують матеріальні витрати й оплату праці [88, с. 313].

Перераховані методи оптимізації оборотних активів мають ідеалістичний характер, вони не пристосовані до застосування в умовах інфляції, їх застосування ускладнюється у зв'язку з нерозвиненістю ринку цінних паперів в Україні і, отже, вони практично не використовуються в управлінні промисловим підприємством, хоча цінність цих моделей очевидна і практичне їх впровадження у стратегію управління оборотними активами – це недалеке майбутнє [101, с. 122].

На управління оборотними активами здійснює вплив система розроблених на підприємстві фінансових нормативів. Основними з таких нормативів є: норматив власних оборотних активів підприємства; система нормативів оборотності основних видів оборотних активів і тривалості операційного циклу в цілому; система критичних значень коефіцієнтів ліквідності оборотних активів; нормативне співвідношення окремих джерел фінансування оборотних активів та інші [100, с. 65].

Цілі та характер використання окремих видів оборотних активів мають суттєві відмінні риси. Тому на підприємствах з великим обсягом оборотних активів розробляється система управління окремими їх видами: запасами товарно-матеріальних цінностей; дебіторською заборгованістю; грошовими активами, до яких також прирівнюються й короткострокові фінансові вкладення як форма тимчасового використання вільного залишку грошових активів [97, с. 127].

Отже, управління оборотними активами це система економічних, правових, технологічних, інформаційних, методичних та інших відносин, які складають процес планування, прогнозування, обліку, прийняття відповідних управлінських рішень і контроль за їх виконанням. Наслідком здійснення ефективного процесу управління оборотними активами мають стати: забезпечення безперебійної роботи підприємства; зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;

прискорення обороту оборотних активів; максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності. Завданнями, вирішення яких в процесі управління оборотними активами сприятиме фінансовому оздоровленню підприємств є: розроблення методів управління запасами та грошовими коштами з урахуванням сучасних економічних умов; вдосконалення роботи з клієнтами зі стягнення дебіторської заборгованості з урахуванням світового досвіду; здійснення обґрунтованих розрахунків щодо доцільності та обсягів знижок за передоплату; ретельне планування можливості використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування поточної діяльності; дотримання значень критичних параметрів формування та фінансування оборотних активів. Для підвищення рівня ефективного управління оборотними активами підприємства нормативна база підприємства має бути обґрунтована шляхом створення на підприємстві положень, котрі будуть включати в себе основні характеристики процесів управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями, запасами та базуватись на відповідних методиках.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «УКРНАФТА»

2.1. Аналіз динаміки обсягів, структури, складу та джерел формування оборотних активів підприємства

ПАТ «Укрнафта» – найбільша нафтовидобувна компанія України. Частка товариства у загальному видобутку нафти з газовим конденсатом в Україні в 2017 році складає 65,7%, частка у загальному видобутку газу – 5,3%.

Станом на 01.01.2018 р. ПАТ «Укрнафта» володіє 82 спеціальними дозволами на видобування (промислово розробку родовищ) вуглеводнів.

На балансі підприємства перебуває 43 бурові установки.

ПАТ «Укрнафта» володіє однією з найбільших в Україні мереж заправних станцій, присутньою у більшості регіонів країни. Станом на 01.01.2018 р. ПАТ «Укрнафта» експлуатувала 537 АЗС.

Центральний офіс «Укрнафти» розташований у Києві. 50% + 1 акція компанії належить НАК «Нафтогаз України».

Акції «Укрнафти» котируються на «Українській біржі» (Київ). Вони включені до індексу УБ, що є головним показником активності ринку акцій України. Тікери Bloomberg для цінних паперів компанії «Укрнафта» UNAF UK – для акцій, що торгуються на «Українській біржі» (Київ).

Результати горизонтального аналізу ресурсів ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 - 2017 роках представлено в табл. 2.1.

Отже, за даними табл. 2.1, можна дійти висновку, що вартість необоротних активів у 2016 році порівняно з 2015 роком зросла на 3873509 тис. грн. або на 20,98%, у 2017 році порівняно з 2016 роком зросла на 125384 тис. грн. або на 60,56% за рахунок збільшення відстрочених податкових активів.

Таблиця 2.1

Динаміка обсягів і складу активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 - 2017 роках, тис. грн.

Показники	Станом на 31.12					Абсолютний приріст		Відносний Приріст	
	2013	2014	2015	2016	2017	2016	2017	2016	2017
I. Необоротні активи									
Нематеріальні активи	43669	42080	37214	37518	147100	304	109582	0,82	292,08
первісна вартість	92585	101704	105135	113383	197635	8248	84252	7,85	74,31
накопичена амортизація	48916	59624	67921	75865	50535	7944	-25330	11,70	-33,39
Незавершені капітальні інвестиції	548466	725693	654356	462421	721619	-191935	259198	-29,33	56,05
Основні засоби	14789613	13512059	13861290	14464452	13399311	603162	-1065141	4,35	-7,36
первісна вартість	16040380	16764645	15037852	15489691	16297266	451839	807575	3,00	5,21
знос	1250767	3252586	1176562	1025239	2897955	-151323	1872716	-12,86	182,66
Довгострокові фінансові інвестиції:									
інші фінансові інвестиції	10433	10433	9417	9417	9417	0	0	0,00	0,00
Довгострокова дебіторська заборгованість	4351	3084	2754	2419	2268	-335	-151	-12,16	-6,24
Відстрочені податкові активи				3468741	4290637	3468741	821896	x	23,69
Інші необоротні активи	3726785	3933527	3900752	3894324	3894324	-6428	0	-0,16	0,00
Усього за розділом I	19123317	18226876	18465783	22339292	22464676	3873509	125384	20,98	0,56
II. Оборотні активи									
Запаси	1739191	3302761	2057601	4061772	5199130	2004171	1137358	97,40	28,00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1377235	7312466	9234754	2798667	2034850	-6436087	-763817	-69,69	-27,29
Дебіторська заборгованість за розрахунками:									
за виданими авансами	5000386	3658845	4469780	2745147	3130022	-1724633	384875	-38,58	14,02
з бюджетом	542674	49878	49146	45416	30490	-3730	-14926	-7,59	-32,87
Інша поточна дебіторська заборгованість	211406	382790	458275	569951	553671	111676	-16280	24,37	-2,86
Гроші та їх еквіваленти	146649	188006	289177	246158	380996	-43019	134838	-14,88	54,78
Інші оборотні активи	100569	85897	157918	428986	578118	271068	149132	171,65	34,76
Усього за розділом II	9118110	14980643	16716651	10896097	11907277	-5820554	1011180	-34,82	9,28
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття				14420	15245	14420	825	x	5,72
Всього	28241427	33207519	35182434	33249809	34387198	-1932625	1137389	-5,49	3,42

Вартість оборотних активів у 2016 році порівняно з 2015 роком зменшилась на 5820554 тис. грн. або на 34,82%, за рахунок зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, у 2017 році порівняно з 2016 роком зросла на 1011180 тис. грн. або на 9,28% за рахунок збільшення залишку запасів.

Результати горизонтального аналізу джерел утворення ресурсів у 2013 - 2017 роках представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Динаміка обсягу і складу джерел формування активів ПАТ
«УКРНАФТА» у 2013 - 2017 роках, тис. грн.**

Показники	Станом на 31.12					Абсолютний приріст		Відносний приріст	
	2013	2014	2015	2016	2017	2016	2017	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I. Власний капітал									
Зареєстрований капітал	1010972	1010972	1010972	1010972	1010972	0	0	0,00	0,00
Капітал у дооцінках	14036060	13529187	15095624	16765655	16876477	1670031	110822	11,06	0,66
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	2574150	277547	-6449322	-15027044	-14715062	-8577722	311982	133,00	-2,08
Усього за розділом I	17621182	14817706	9657274	2749583	3172387	-6907691	422804	-71,53	15,38
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення									
Відстрочені податкові зобов'язання	967286	1215107	50937			-50937	0	-100,00	X
Довгострокові забезпечення	827404	1252735	1358344	1691619	1814520	333275	122901	24,54	7,27
Усього за розділом II	1794690	2467842	1409281	1691619	1814520	282338	122901	20,03	7,27
III. Поточні зобов'язання і забезпечення									
Короткострокові кредити банків		350000				0	0	x	X
Поточна кредиторська заборгованість за:									
довгостроковими зобов'язаннями	39818	26185				0	0	x	X
товари, роботи, послуги	4790271	6985459	2420866	387900	875684	-2032966	487784	-83,98	125,75
розрахунками з бюджетом	501398	2822048	10085193	13233537	12786527	3148344	-447010	31,22	-3,38
розрахунками зі страхування	49	27395	30015	1469	3204	-28546	1735	-95,11	118,11
розрахунками з оплати праці	1466	62129	74083	8811	19539	-65272	10728	-88,11	121,76

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Поточні забезпечення	2006537	1060923	7418447	11635929	14600436	4217482	2964507	56,85	25,48
Інші поточні зобов'язання	1486016	4587832	4087275	3540961	1114901	-546314	-2426060	-13,37	-68,51
Усього за розділом III	8825555	15921971	24115879	28808607	29400291	4692728	591684	19,46	2,05
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття									
Всього	28241427	33207519	35182434	33249809	34387198	-1932625	1137389	-5,49	3,42

Отже, за даними табл. 2.2, можна дійти висновку, що сума власного капіталу зменшилась у 2016 році порівняно з 2015 роком на 6907691 тис. грн. або на 71,53%, за рахунок збільшення непокритого збитку, у 2017 році порівняно з 2016 роком зросла на 422804 тис. грн. або на 15,38% за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку.

Величина довгострокових зобов'язань та забезпечень у 2016 році порівняно з 2015 роком збільшилася на 282338 тис. грн. або на 20,03%, за рахунок збільшення довгострокових забезпечень. Величина довгострокових зобов'язань та забезпечень у 2017 році порівняно з 2016 роком зросла на 122901 тис. грн. або на 7,27%, за рахунок збільшення довгострокових забезпечень.

Величина поточних зобов'язань та забезпечень у 2016 році порівняно з 2015 роком зросла на 4692728 тис. грн. або на 19,46%, за рахунок збільшення кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, у 2017 році порівняно з 2016 роком зросла на 591684 тис. грн. або на 2,05% за рахунок збільшення поточних забезпечень.

Результати вертикального аналізу ресурсів ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 - 2017 роках представлено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка структури активів ПАТ «УКРНАФТА»
у 2013 - 2017роках, %**

Показники	питома вага, %					відхилення в питомій вазі	
	2013	2014	2015	2016	2017	2016	2017
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи	0,15	0,13	0,11	0,11	0,43	0,01	0,31
первісна вартість	0,33	0,31	0,30	0,34	0,57	0,04	0,23
накопичена амортизація	0,17	0,18	0,19	0,23	0,15	0,04	-0,08
Незавершені капітальні інвестиції	1,94	2,19	1,86	1,39	2,10	-0,47	0,71
Основні засоби	52,37	40,69	39,40	43,50	38,97	4,10	-4,54
первісна вартість	56,80	50,48	42,74	46,59	47,39	3,84	0,81
знос	4,43	9,79	3,34	3,08	8,43	-0,26	5,34
Довгострокові фінансові інвестиції:							
інші фінансові інвестиції	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03	0,00	0,00
Довгострокова дебіторська заборгованість	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00
Відстрочені податкові активи	0,00	0,00	0,00	10,43	12,48	10,43	2,05
Інші необоротні активи	13,20	11,85	11,09	11,71	11,32	0,63	-0,39
Усього за розділом I	67,71	54,89	52,49	67,19	65,33	14,70	-1,86
II. Оборотні активи							
Запаси	6,16	9,95	5,85	12,22	15,12	6,37	2,90
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	4,88	22,02	26,25	8,42	5,92	-17,83	-2,50
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	17,71	11,02	12,70	8,26	9,10	-4,45	0,85
з бюджетом	1,92	0,15	0,14	0,14	0,09	0,00	-0,05
Інша поточна дебіторська заборгованість	0,75	1,15	1,30	1,71	1,61	0,41	-0,10
Гроші та їх еквіваленти	0,52	0,57	0,82	0,74	1,11	-0,08	0,37
Інші оборотні активи	0,36	0,26	0,45	1,29	1,68	0,84	0,39
Усього за розділом II	32,29	45,11	47,51	32,77	34,63	-14,74	1,86
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0,00	0,00	0,00	0,04	0,04	0,04	0,00
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Як бачимо, найбільшу питому вагу у активах підприємства у 2015 році займали необоротні активи – 52,49%, у 2016 році необоротні активи – 67,19%, у 2017 році необоротні активи – 65,33%. Найбільшу питому вагу в необоротних активах займали основні засоби в межах 38,97% - 52,37%,

найбільшу питому вагу в оборотних активах займала дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги в межах 4,88% - 26,25%.

Результати вертикального аналізу джерел утворення ресурсів ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 - 2017 роках представлено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

**Динаміка структури джерел формування ресурсів ПАТ
«УКРНАФТА» у 2013 - 2017 роках, %**

Показники	питома вага, %					відхилення в питомій вазі	
	2013	2014	2015	2016	2017	2016	2017
I. Власний капітал							
Зареєстрований капітал	3,58	3,04	2,87	3,04	2,94	0,17	-0,10
Капітал у дооцінках	49,70	40,74	42,91	50,42	49,08	7,52	-1,35
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	9,11	0,84	-18,33	-45,19	-42,79	-26,86	2,40
Усього за розділом I	62,39	44,62	27,45	8,27	9,23	-19,18	0,96
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	3,43	3,66	0,14	0,00	0,00	-0,14	0,00
Довгострокові забезпечення	2,93	3,77	3,86	5,09	5,28	1,23	0,19
Усього за розділом II	6,35	7,43	4,01	5,09	5,28	1,08	0,19
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	0,00	1,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Поточна кредиторська заборгованість за:							
довгостроковими зобов'язаннями	0,14	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
товари, роботи, послуги	16,96	21,04	6,88	1,17	2,55	-5,71	1,38
розрахунками з бюджетом	1,78	8,50	28,67	39,80	37,18	11,13	-2,62
розрахунками зі страхування	0,00	0,08	0,09	0,00	0,01	-0,08	0,00
розрахунками з оплати праці	0,01	0,19	0,21	0,03	0,06	-0,18	0,03
Поточні забезпечення	7,10	3,19	21,09	35,00	42,46	13,91	7,46
Інші поточні зобов'язання	5,26	13,82	11,62	10,65	3,24	-0,97	-7,41
Усього за розділом III	31,25	47,95	68,55	86,64	85,50	18,10	-1,15
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Отже, найбільшу питому вагу у джерелах формування активів підприємства у 2015 році займали поточні зобов'язання та забезпечення – 68,55%, у 2016 році поточні зобов'язання та забезпечення – 86,64%, у 2017

році поточні зобов'язання та забезпечення – 85,50%. Найбільшу питому вагу у власному капіталі становив капітал у дооцінках в межах 40,74% - 50,42%. Найбільшу питому вагу у довгострокових зобов'язаннях та забезпеченнях становили довгострокові забезпечення в межах 2,93% - 5,28%. Найбільшу питому вагу у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях становила поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом в межах 1,78% - 39,18%.

Динаміка оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у складі активів підприємства за 2013 - 2017 рр. наведена в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка обсягів оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у складі активів підприємства за 2013 - 2017 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Оборотні активи	9118110	14980643	16716651	10896097	11907277
Активи	28241427	33207519	35182434	33249809	34387198
Темп росту оборотних активів до 2013 року, %	x	64,30	83,33	19,50	30,59
Темп росту оборотних активів до попереднього року, %	x	64,30	11,59	-34,82	9,28
Абсолютний приріст оборотних активів до попереднього року, тис. грн.	x	5862533,00	1736008,00	-5820554,00	1011180,00

Отже, виходячи із наведених даних табл. 2.5, можна дійти висновку, що оборотні активи зростають пропорційно зростанню активів. Як свідчать дані цієї табл., оборотні активи підприємства зростають. У 2014 році їх вартість порівняно з 2013 роком зросла на 64,30%. При порівнянні 2017 року з 2016 роком зросла на 9,28%.

Динаміка обсягу оборотних активів та обсягу реалізації продукції ПАТ «УКРНАФТА» за 2013 - 2017 рр. наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Динаміка обсягів оборотних активів та обсягу реалізації продукції
ПАТ «УКРНАФТА» за 2013 - 2017 рр.**

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Оборотні активи	9118110	14980643	16716651	10896097	11907277
Обсяг реалізації	21101331	27891932	28761995	22578750	26906984
Темп росту обсягу реалізації до 2013 року, %	x	32,18	36,30	7,00	27,51
Темп росту обсягу реалізації до попереднього року, %	x	32,18	3,12	-21,50	19,17
Абсолютний приріст обсягу реалізації до попереднього року, тис. грн.	x	6790601,00	870063,00	-6183245,00	4328234,00

Отже, виходячи із наведених даних табл. 2.6, можна дійти висновку, що оборотні активи зростають пропорційно зростання обсягу реалізації. Чистий дохід виручка від реалізації товарів у 2015 році порівняно з 2014 роком зріс на 3,12%, у 2016 році порівняно з 2015 роком зменшився на 21,50%, у 2017 році порівняно з 2016 роком зріс на 19,17%.

Динаміка обсягів оборотних активів та власного капіталу ПАТ «УКРНАФТА» за 2013 - 2017 рр. наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Динаміка обсягів оборотних активів та власного капіталу ПАТ
«УКРНАФТА» за 2013 - 2017 рр.**

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Оборотні активи	9118110,00	14980643,00	16716651,00	10896097,00	11907277,00
Власний капітал	17621182,00	14817706,00	9657274,00	2749583,00	3172387,00
Темп росту власного капіталу до 2013 року, %	x	-15,91	-45,20	-84,40	-82,00
Темп росту власного капіталу до попереднього року, %	x	-15,91	-34,83	-71,53	15,38
Абсолютний приріст власного капіталу до	x	-2803476,00	-5160432,00	-6907691,00	422804,00

попереднього року, тис. грн.				
------------------------------	--	--	--	--

Отже, виходячи із наведених даних табл. 2.7, можна дійти висновку, що оборотні активи зростають не пропорційно зростання власного капіталу. Власний капітал у 2015 році порівняно з 2014 роком зменшився на 34,83%, у 2016 році порівняно з 2015 роком зменшився на 71,53%, у 2017 році порівняно з 2016 роком зріс на 15,38%, дане зростання відбулося за рахунок зростання додаткового капіталу.

Динаміка частки оборотних активів у активах підприємства у 2013 - 2017 рр. наведена на рис. 2.1.

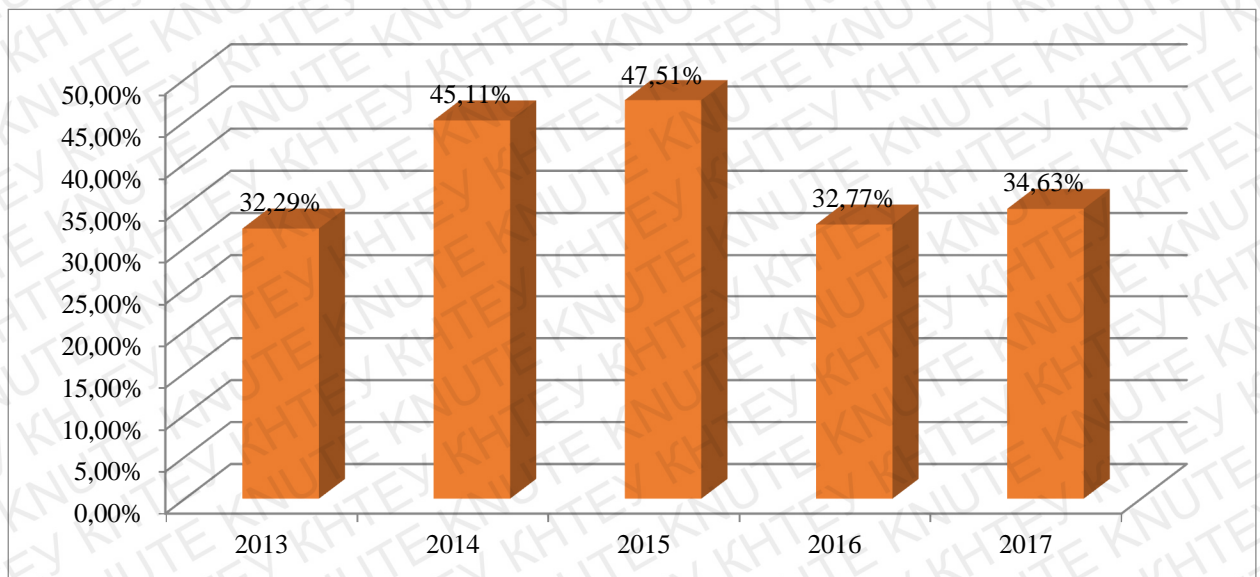

Рис. 2.1. Динаміка частки оборотних активів у активах ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 - 2017 рр.

Отже, виходячи із рис. 2.1, можна дійти висновку, що оборотні активи в активах ПАТ «УКРНАФТА» на протязі 2013 - 2017 рр. займають в межах 32,29% - 47,51%. Найбільшу питому вагу в активах підприємства оборотні активи займали у 2015 році.

Динаміка обсягу оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» наведена на рис. 2.2.

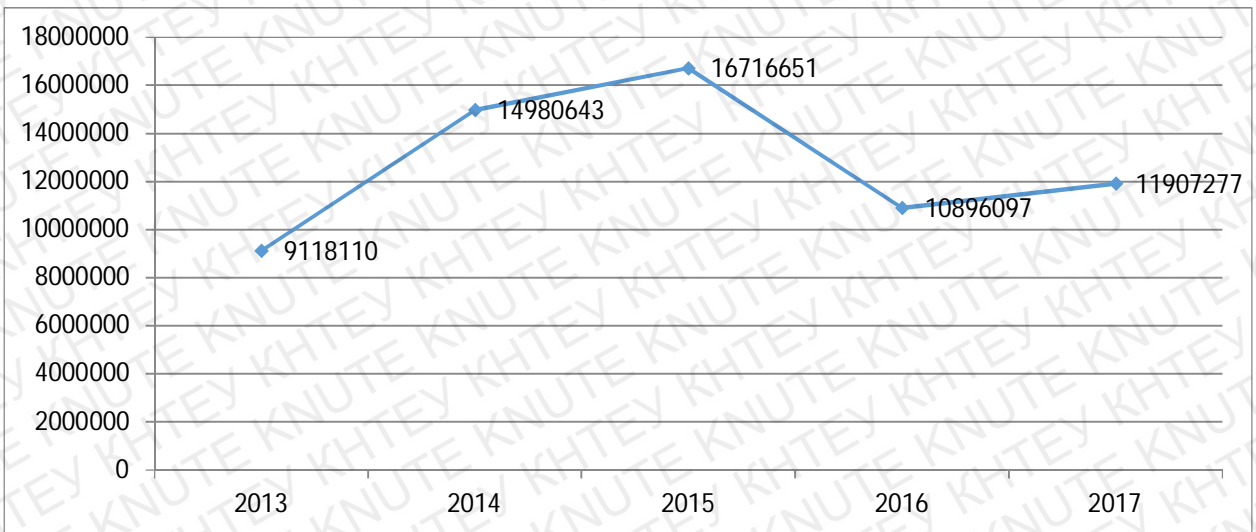

Рис. 2.2. Динаміка обсягу оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 - 2017 рр., тис. грн.

Отже, виходячи із рис. 2.2, можна дійти висновку, що оборотні активи на ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 - 2016 рр. мають тенденцію до збільшення, в найбільш повній мірі це спостерігається 2014 року порівняно з 2013 роком, але також відмічається стрімке зниження оборотних активів у 2016 році.

Структура оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 році наведена на рис. 2.3.

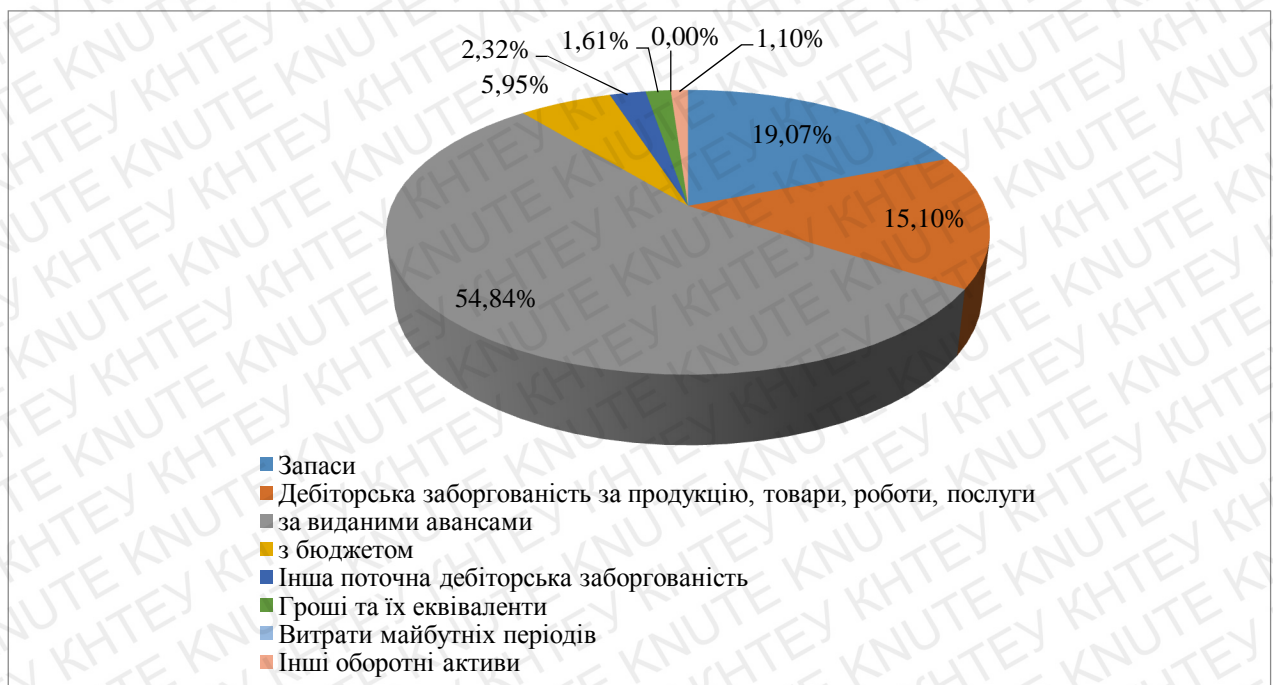

Рис. 2.3. Структура оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 році

Отже, виходячи із рис. 2.3, можна дійти висновку, що найбільшу питому вагу у оборотних активах на ПАТ «УКРНАФТА» у 2013 році займала дебіторська заборгованість за виданими авансами 54,84%.

Структура оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 році наведена на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Структура оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 році

Отже, виходячи із рис. 2.4, можна дійти висновку, що найбільшу питому вагу у оборотних активах на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 році займала дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги - 48,81%.

Структура оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2015 році наведена на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Структура оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2015 році

Отже, виходячи із рис. 2.5, можна дійти висновку, що найбільшу питому вагу у оборотних активах на ПАТ «УКРНАФТА» у 2015 році займала дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги 55,24%.

Структура оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2016 році наведена на рис. 2.6.

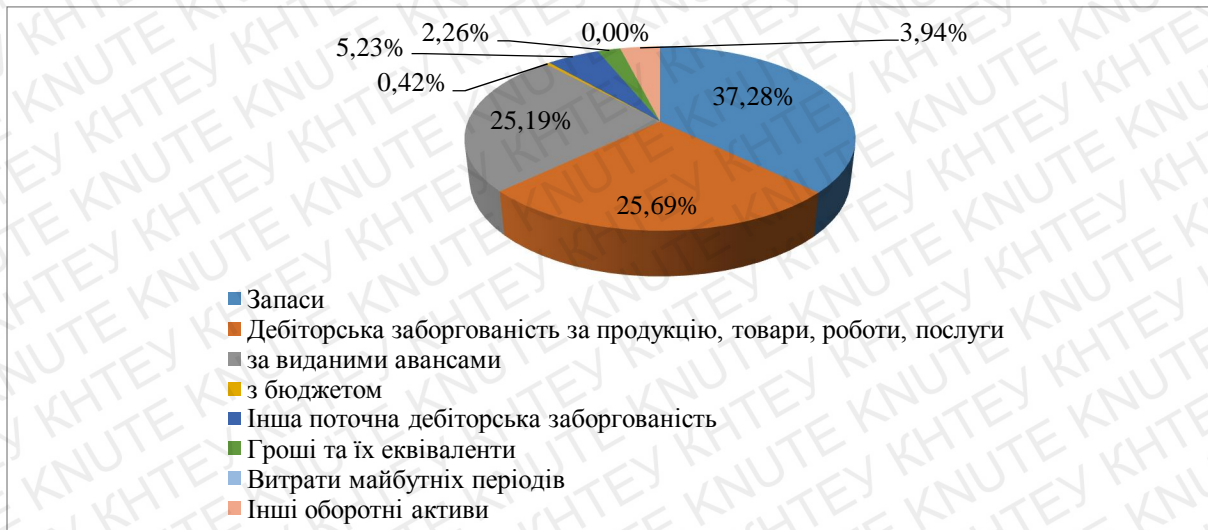

Рис. 2.6. Структура оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2016 році

Отже, виходячи із рис. 2.6., можна дійти висновку, що найбільшу питому вагу у оборотних активах на ПАТ «УКРНАФТА» у 2016 році займали запаси – 37,28%.

Структура оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2017 році наведена на рис. 2.7.

Рис. 2.7. Структура оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2017 році

Отже, виходячи із рис. 2.7, можна дійти висновку, що найбільшу питому вагу у оборотних активах на ПАТ «УКРНАФТА» у 2017 році займали запаси – 43,66%.

Динаміка обсягів оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2013- 2017 роках наведена в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка обсягів оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 – 2017 роках, тис. грн.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	відносне відхилення, %		
						2015	2016	2017
Оборотні активи	9118110	14980643	16716651	10896097	11907277	11,59	-34,82	9,28
Запаси	1739191	3302761	2057601	4061772	5199130	-37,70	97,40	28,00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1377235	7312466	9234754	2798667	2034850	26,29	-69,69	-27,29
за виданими авансами	5000386	3658845	4469780	2745147	3130022	22,16	-38,58	14,02
з бюджетом	542674	49878	49146	45416	30490	-1,47	-7,59	-32,87
Інша поточна дебіторська заборгованість	211406	382790	458275	569951	553671	19,72	24,37	-2,86
Гроші та їх еквіваленти	146649	188006	289177	246158	380996	53,81	-14,88	54,78
Витрати майбутніх періодів	0	0	0	0	0	x	x	X
Інші оборотні активи	100569	85897	157918	428986	578118	83,85	171,65	34,76

У 2015 році порівняно з 2014 роком оборотні активи досліджуваного підприємства зросли на 11,59% за рахунок зростання обсягів дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги на 26,29%, дебіторської заборгованості за розрахунками за виданими авансами на 22,16%, іншої поточної дебіторської заборгованості на 19,72 та грошей і їх еквівалентів на 53,81% і інших оборотних активів на 83,85%.

У 2016 році порівняно з 2015 роком оборотні активи зменшились на

34,82%, за рахунок зменшення обсягів дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги на 69,69%, дебіторської заборгованості за розрахунками за виданими авансами на 38,58%, дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом на 7,59%, та грошей і їх еквівалентів на 14,88%.

У 2017 році порівняно з 2016 роком оборотні активи зросли на 9,28%, за рахунок зростання запасів на 28,00%, дебіторської заборгованості за виданими авансами на 14,02% та грошей і їх еквівалентів на 54,78% і інших оборотних активів на 34,76%.

Таким чином, ПАТ «Укрнафта» – найбільша нафтовидобувна компанія України. Частка товариства у загальному видобутку нафти з газовим конденсатом в Україні в 2017 році складає 65,7%, частка у загальному видобутку газу – 5,3%. Оборотні активи підприємства зростають пропорційно зростанню активів, їх вартість при порівнянні 2017 року з 2016 роком зросла на 9,28%. Оборотні активи ПАТ «УКРНАФТА» займали 32,29% - 47,51% загального обсягу майна підприємства. Найбільшу частку у складі оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2017 році займали запаси – 43,66%.

2.2. Оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства ПАТ «Укрнафта»

Для оцінки ефективності використання оборотних активів підприємства ПАТ «Укрнафта» проведемо аналіз оборотних активів на основі коефіцієнтів, наведених в теоретичному розділі роботи.

Динаміка коефіцієнта оборотності запасів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Динаміка коефіцієнта оборотності запасів на ПАТ «УКРНАФТА»
у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт оборотності запасів	11,06	10,73	7,38	5,81
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина запасів, тис. грн.	2520976,00	2680181,00	3059686,50	4630451,00
Темп росту коефіцієнта оборотності запасів до 2014 року, %	x	-3,01	-33,30	-47,48
Темп росту коефіцієнта оборотності запасів до попереднього року, %	x	-3,01	-31,23	-21,26
Абсолютний приріст коефіцієнта оборотності запасів до попереднього року	x	-0,33	-3,35	-1,57

Отже, виходячи із табл. 2.9, можна дійти висновку, що коефіцієнт оборотності запасів ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках становить в межах 5,81 – 11,06 разів. Внаслідок збільшення середньої величини запасів більшими темпами ніж чистого доходу від реалізації, його динаміка була негативна, що свідчить про погіршення ефективності управління запасами.

Динаміка оборотності запасів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

**Динаміка періоду обороту запасів на ПАТ «УКРНАФТА»
у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Оборотність запасів в днях	32,54	33,55	48,78	61,95
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина запасів, тис. грн.	2520976,00	2680181,00	3059686,50	4630451,00
Кількість днів у періоді	360,00	360,00	360,00	360,00
Темп росту оборотності запасів в днях до 2014 року, %	x	3,10	49,93	90,40
Темп росту оборотності запасів в днях до попереднього року, %	x	3,10	45,42	26,99

Абсолютний приріст оборотності запасів в днях до попереднього року	x	1,01	15,24	13,17
--	---	------	-------	-------

Як бачимо, оборотність запасів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках становила 32,54- 61,95 днів. Його зростання свідчить про негативні тенденції на підприємстві у аналізованому періоді. У 2017 році порівняно з 2014 роком період обороту запасів зріс на 29 днів.

Динаміка коефіцієнту завантаження запасів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

**Динаміка коефіцієнта завантаження запасів на
ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт завантаження запасів	0,09	0,09	0,14	0,17
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина запасів, тис. грн.	2520976,00	2680181,00	3059686,50	4630451,00
Темп росту коефіцієнту завантаження запасів до 2014 року, %	x	3,10	49,93	90,40
Темп росту коефіцієнту завантаження запасів до попереднього року, %	x	3,10	45,42	26,99
Абсолютний приріст коефіцієнту завантаження запасів до попереднього року	x	0,00	0,04	0,04

Виходячи з табл. 2.11, можна дійти висновку, що у 2014 - 2017 рр. на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,09 – 0,17 грн. запасів. Дане збільшення свідчить про погіршення ефективності управління запасами на підприємстві у 2017 році, в результаті нагромадження запасів на фоні зменшення чистого доходу від реалізації.

Динаміка рентабельності запасів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

**Динаміка рентабельності запасів на ПАТ «УКРНАФТА»
у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Рентабельність / збитковість запасів %	50,16	-203,00	-285,63	9,60
Чистий прибуток / збиток, тис. грн.	1264626,00	-5440729,00	-8739303,00	444360,00
Середня величина запасів, тис. грн.	2520976	2680181	3059686,5	4630451
Темп росту рентабельності / збитковості запасів до 2014 року, %	x	-504,67	-669,39	-80,87
Темп росту рентабельності / збитковості запасів до попереднього року, %	x	-504,67	40,70	-103,36
Абсолютний приріст рентабельності / збитковості запасів до попереднього року	x	-253,16	-82,63	295,22

Дані табл. 2.12, свідчать, що у 2015 році збитковість запасів становила 203%, у 2016 році 285,63%, у зв'язку з отриманням підприємством збитків, у 2017 році рентабельність склала 9,60%, проте в порівнянні з 2014 роком вона скоротилася, що свідчить про погіршення ефективності діяльності підприємства та управління запасами. Однак у 2017 році порівняно з 2016 роком ефективність діяльності суттєво зросла.

Динаміка коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

**Динаміка коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості на
ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,01	2,25	2,22	4,52
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932	28761995	22578750	26906984
Середня величина дебіторської заборгованості, тис. грн.	9267840	12807967	10185568	5954107
Темп росту коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості до 2014 року, %	x	-25,38	-26,34	50,16
Темп росту коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості до попереднього року, %	x	-25,38	-1,29	103,86

Продовження табл. 2.13

1	2	3	4	5
Абсолютний приріст коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості до попереднього року	x	-0,76	-0,03	2,30

Отже, виходячи із табл. 2.13, можна дійти висновку, що ефективність управління дебіторською заборгованістю в аналізованому періоді покращилась. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ПАТ «УКРНАФТА» у 2017 році порівняно з 2014 роком зріс на 50%, за рахунок зниження середньої величини дебіторської заборгованості.

Динаміка оборотності дебіторської заборгованості в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.14.

Таблиця 2.14

**Динаміка періоду обороту дебіторської заборгованості
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Оборотність дебіторської заборгованості в днях	119,62	160,31	162,40	79,66
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина дебіторської заборгованості, тис. грн.	9267840,00	12807967,00	10185568,00	5954107,00
Кількість днів у періоді	360,00	360,00	360,00	360,00
Темп росту оборотності дебіторської заборгованості в днях до 2014 року, %	x	34,02	35,76	-33,40
Темп росту оборотності дебіторської заборгованості в днях до попереднього року, %	x	34,02	1,30	-50,95
Абсолютний приріст оборотності дебіторської заборгованості в днях до попереднього року	x	40,69	2,09	-82,74

Як бачимо із табл. 2.14, оборотність дебіторської заборгованості в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках становила 79,66 – 162,40 днів. Її скорочення свідчить про позитивні тенденції на підприємстві щодо управління дебіторською заборгованістю.

Динаміка коефіцієнту завантаження дебіторської заборгованості на

ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

**Динаміка коефіцієнта завантаження дебіторської заборгованості
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт завантаження дебіторської заборгованості	0,33	0,45	0,45	0,22
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина дебіторської заборгованості, тис. грн.	9267840,00	12807967,00	10185568,00	5954107,00
Темп росту коефіцієнта завантаження дебіторської заборгованості до 2014 року, %	x	34,02	35,76	-33,40
Темп росту коефіцієнта завантаження дебіторської заборгованості до попереднього року, %	x	34,02	1,30	-50,95
Абсолютний приріст коефіцієнта завантаження дебіторської заборгованості до попереднього року	x	0,11	0,01	-0,23

Отже, виходячи з табл. 2.15, можна дійти висновку, що у 2014 - 2017 рр. на 1 грн. реалізованої продукції припадає 0,22 – 0,45 грн. дебіторської заборгованості. Дане зменшення свідчить про покращення ефективності управління дебіторською заборгованістю у 2017 році, за рахунок зменшення середньої величини дебіторської заборгованості.

Динаміка рентабельності дебіторської заборгованості на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.16.

Таблиця 2.16

**Динаміка рентабельності дебіторської заборгованості
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5
Рентабельність / збитковість дебіторської заборгованості %	13,65	-42,48	-85,80	7,46
Чистий прибуток / збиток, тис. грн.	1264626,00	-5440729,00	-8739303,00	444360,00

Продовження табл. 2.16

1	2	3	4	5
Середня величина дебіторської заборгованості, тис. грн.	9267840	12807967	10185568	5954107
Темп росту рентабельності / збитковості дебіторської заборгованості до 2014 року, %	x	-411,31	-728,79	-45,31
Темп росту рентабельності / збитковості дебіторської заборгованості до попереднього року, %	x	-411,31	101,98	-108,70
Абсолютний приріст рентабельності / збитковості дебіторської заборгованості до попереднього року	x	-56,12	-43,32	93,26

Дані табл. повторюють тенденції зміни рентабельності запасів, що вимагає від керівництва підприємства прийняття управлінських рішень, які б забезпечували ріст результатів діяльності підприємства.

Динаміка коефіцієнта оборотності грошових коштів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.17.

Таблиця 2.17

**Динаміка коефіцієнта оборотності грошових коштів
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	166,69	120,55	84,35	85,81
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина грошових коштів, тис. грн.	167327,50	238591,50	267667,50	313577,00
Темп росту коефіцієнта оборотності грошових коштів до 2014 року, %	x	-27,68	-49,40	-48,52
Темп росту коефіцієнта оборотності грошових коштів до попереднього року, %	x	-27,68	-30,03	1,72
Абсолютний приріст коефіцієнта оборотності грошових коштів до попереднього року	x	-46,14	-36,20	1,45

Отже, виходячи із табл. 2.17, можна дійти висновку, що коефіцієнт

оборотності грошових коштів ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках становив 84,35–166,69 рази. Він суттєво скоротився за аналізований період внаслідок збільшення середньої величини грошових коштів та їх еквівалентів меншими темпами ніж чистий дохід підприємства.

Динаміка оборотності грошових коштів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.18.

Таблиця 2.18

**Динаміка періоду обороту грошових коштів на ПАТ «УКРНАФТА»
у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Оборотність грошових коштів в днях	2,16	2,99	4,27	4,20
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина грошових коштів, тис. грн.	167327,50	238591,50	267667,50	313577,00
Кількість днів у періоді	360,00	360,00	360,00	360,00
Темп росту оборотності грошових коштів в днях до 2014 року, %	x	38,28	97,61	94,26
Темп росту оборотності грошових коштів в днях до попереднього року, %	x	38,28	42,91	-1,69
Абсолютний приріст оборотності грошових коштів в днях до попереднього року	x	0,83	1,28	-0,07

Як бачимо, оборотність грошових коштів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках становила 2,16–4,20 днів, що є свідченням покращення ефективності управління грошовими коштами та їх еквівалентами.

Динаміка коефіцієнту завантаження грошових коштів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.19.

Таблиця 2.19

**Динаміка коефіцієнта завантаження грошових коштів
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт завантаження грошових коштів	0,0060	0,0083	0,0119	0,0117
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина грошових коштів, тис. грн.	167327,50	238591,50	267667,50	313577,00
Темп росту коефіцієнту завантаження грошових коштів до 2014 року, %	x	38,28	97,61	94,26
Темп росту коефіцієнту завантаження грошових коштів до попереднього року, %	x	38,28	42,91	-1,69
Абсолютний приріст коефіцієнту завантаження грошових коштів до попереднього року	x	0,00	0,00	0,00

Отже, виходячи з табл. 2.19, можна дійти висновку, що у 2014 - 2017 рр. на 1 грн. реалізованої продукції припадає близько 0,01 грн. грошових коштів.

Динаміка рентабельності грошових коштів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.20.

Таблиця 2.20

**Динаміка рентабельності грошових коштів
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5
Рентабельність грошових коштів %	755,78	-2280,35	-3264,98	141,71
Чистий прибуток, тис. грн.	1264626,00	-5440729,00	-8739303,00	444360,00
Середня величина грошових коштів, тис. грн.	167327,5	238591,5	267667,5	313577

Продовження табл. 2.20

1	2	3	4	5
Темп росту рентабельності грошових коштів до 2014 року, %	x	-401,72	-532,00	-81,25
Темп росту рентабельності грошових коштів до попереднього року, %	x	-401,72	43,18	-104,34
Абсолютний приріст рентабельності грошових коштів до попереднього року	x	-3036,13	-984,63	3406,69

Отже, виходячи із даних табл., можна дійти висновку, що у 2017 році порівняно з 2014 роком рентабельність грошових коштів зменшилась на 81,25%.

Ефективність формування та використання оборотних активів досліджуваного підприємства буде досліджена на основі показників їх оборотності та рентабельності. Оцінка результативності формування та використання оборотних активів досліджуваного підприємства буде виконана на основі показників платоспроможності.

Динаміка коефіцієнта оборотності оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.21.

Таблиця 2.21

**Динаміка коефіцієнта оборотності оборотних активів
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,31	1,81	1,64	2,36
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина оборотних активів, тис. грн.	12049376,50	15848647,00	13806374,00	11401687,00
Темп росту коефіцієнта оборотності оборотних активів до 2014 року, %	x	-21,60	-29,35	1,95

Продовження табл. 2.21

1	2	3	4	5
Темп росту коефіцієнта оборотності оборотних активів до попереднього року, %	x	-21,60	-9,89	44,30
Абсолютний приріст коефіцієнта оборотності оборотних активів до попереднього року	x	-0,50	-0,18	0,72

Як бачимо із табл. 2.21, коефіцієнт оборотності оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках становив в 1,64 – 2,36, тобто за рік оборотні активи на підприємстві здійснювали у 2015 році 2 обороти, у 2016 році 1 оборот, у 2017 році 2 обороти. У 2017 році порівняно з 2014 роком коефіцієнт майже не змінився, але порівняно з 2016 роком зріс на 0,72 обороти, це свідчить про підвищення ефективності їх використання.

Динаміка оборотності оборотних активів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.22.

Таблиця 2.22

**Динаміка періоду обороту оборотних активів
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Оборотність оборотних активів в днях	155,52	198,37	220,13	152,55
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина оборотних активів, тис. грн.	12049376,50	15848647,00	13806374,00	11401687,00
Кількість днів у періоді	360,00	360,00	360,00	360,00
Темп росту оборотності оборотних активів в днях до 2014 року, %	x	27,55	41,54	-1,91
Темп росту оборотності оборотних активів в днях до попереднього року, %	x	27,55	10,97	-30,70
Абсолютний приріст оборотності оборотних активів в днях до попереднього року	x	42,85	21,76	-67,58

Динаміка періоду обороту оборотних активів повторює висновки щодо ефективності їх використання за коефіцієнтом оборотності. Оборотність оборотних активів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках становила 152 - 220 дні.

Динаміка коефіцієнту завантаження оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.23.

Таблиця 2.23

**Динаміка коефіцієнта завантаження оборотних активів
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,43	0,55	0,61	0,42
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	27891932,00	28761995,00	22578750,00	26906984,00
Середня величина оборотних активів, тис. грн.	12049376,50	15848647,00	13806374,00	11401687,00
Темп росту до коефіцієнту завантаження оборотних активів 2014 року, %	x	27,55	41,54	-1,91
Темп росту коефіцієнту завантаження оборотних активів до попереднього року, %	x	27,55	10,97	-30,70
Абсолютний приріст коефіцієнту завантаження оборотних активів до попереднього року	x	0,12	0,06	-0,19

Як бачимо, виходячи з табл. 2.23 можна дійти висновку, що у 2015 році на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,55 грн. оборотних активів, у 2016 році на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,61 грн. оборотних активів, у 2017 році на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,42 грн. оборотних активів. Дане зменшення свідчить про покращення ефективності управління оборотними активами у 2017 році.

Динаміка коефіцієнта загальної платоспроможності на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.24.

Таблиця 2.24

**Динаміка коефіцієнта загальної платоспроможності
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,97	0,79	0,52	0,39
Середня величина оборотних активів, тис. грн.	12049376,50	15848647,00	13806374,00	11401687,00
Середня величина поточних зобов'язань, тис. грн.	12373763,00	20018925,00	26462243,00	29104449,00
Темп росту коефіцієнту загальної ліквідності до 2014 року, %	x	-18,70	-46,42	-59,77
Темп росту коефіцієнту загальної ліквідності до попереднього року, %	x	-18,70	-34,10	-24,91
Абсолютний приріст коефіцієнту загальної ліквідності до попереднього року	x	-0,18	-0,27	-0,13

Як бачимо, виходячи із табл. 2.24, можна дійти наступного висновку, що нормативне значення даного коефіцієнта є вищим за 1, а тому підприємство має не достатній рівень оборотних активів для покриття своїх поточних зобов'язань у 2014 - 2017 роках, даний коефіцієнт зменшився у 2017 році порівняно з 2016 роком за рахунок збільшення поточних зобов'язань. Динаміка коефіцієнта критичної платоспроможності на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.25.

Таблиця 2.25

**Динаміка коефіцієнта критичної платоспроможності
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5
Коефіцієнт критичної ліквідності	0,0135	0,0119	0,0101	0,0108
Середня величина грошових коштів, тис. грн.	167327,50	238591,50	267667,50	313577,00

Середня величина поточних зобов'язань, тис. грн.	12373763,00	20018925,00	26462243,00	29104449,00
--	-------------	-------------	-------------	-------------

Продовження табл. 2.25

1	2	3	4	5
Темп росту коефіцієнта критичної ліквідності до 2014 року, %	x	-11,86	-25,20	-20,33
Темп росту коефіцієнта критичної ліквідності до попереднього року, %	x	-11,86	-15,13	6,52
Абсолютний приріст коефіцієнта критичної ліквідності до попереднього року	x	0,00	0,00	0,00

Виходячи із табл. 2.25, можна дійти наступного висновку, оскільки нормативне значення даного коефіцієнта є вищим за 0,2, підприємство має не достатній рівень грошових коштів для покриття своїх поточних зобов'язань у 2014 – 2017 роках, це є свідченням неефективності управління оборотними активами.

Динаміка рентабельності оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.26.

Таблиця 2.26

**Динаміка рентабельності / збитковості оборотних активів
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Рентабельність / збитковість оборотних активів, %	10,50	-34,33	-63,30	3,90
Чистий прибуток / збиток, тис. грн.	1264626,00	-5440729,00	-8739303,00	444360,00
Середня величина оборотних активів, тис. грн.	12049376,50	15848647,00	13806374,00	11401687,00
Темп росту рентабельності / збитковості оборотних активів до 2014 року, %	x	-427,09	-703,11	-62,87
Темп росту рентабельності / збитковості оборотних активів до попереднього року, %	x	-427,09	84,39	-106,16
Абсолютний приріст рентабельності / збитковості оборотних активів до попереднього року	x	-44,82	-28,97	67,20

За даними табл., можна дійти висновку, що у 2015 році рентабельність оборотних активів становила -34,33%, у 2016 році -63,30%, у 2017 році 3,90%, отже, рентабельність оборотних активів зросла, що свідчить про підвищення ефективності управління оборотними активами, особливо у 2017 порівняно з 2016 роком (дане зростання становило 67,20%).

Динаміка власного оборотного капіталу на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.27.

Таблиця 2.27

**Динаміка власного оборотного капіталу
на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках**

Показники	2014	2015	2016	2017
Власний оборотний капітал, тис. грн.	-324386,50	-4170278,00	-12655869,00	-17702762,00
Середня величина оборотних активів, тис. грн.	12049376,50	15848647,00	13806374,00	11401687,00
Середня величина поточних зобов'язань, тис. грн.	12373763,00	20018925,00	26462243,00	29104449,00
Темп росту власного оборотного капіталу до 2014 року, %	x	1185,59	3801,48	5357,31
Темп росту власного оборотного капіталу до попереднього року, %	x	1185,59	203,48	39,88
Абсолютний приріст власного оборотного капіталу до попереднього року	x	-3845891,50	-8485591,00	-5046893,00

Як бачимо із табл., можна дійти висновку, що власний оборотний капітал підприємства у 2014 – 2017 рр. мав від'ємне значення, що є вкрай негативним у діяльності підприємства. Зменшення власного оборотного капіталу у 2017 році порівняно з 2016 роком відбулося за рахунок збільшення середньої величини поточних зобов'язань.

Динаміка тривалості операційного циклу на ПАТ «УКРНАФТА» у

2014 - 2017 роках наведена в табл. 2.28.

Таблиця 2.28

**Динаміка операційного циклу на ПАТ «УКРНАФТА»
у 2014 - 2017 роках**

Показники	Роки				Абсолютне Відхилення	
	2014	2015	2016	2017	2016	2017
Період обороту середнього залишку грошових активів (включаючи їхні субститути у формі короткострокових фінансових вкладень), дні	2	3	4	4	1	-0
Тривалість обороту запасів сировини, матеріалів і інших матеріальних факторів виробництва в складі оборотних активів, дні	33	34	49	62	15	13
Тривалість інкасації дебіторської заборгованості, дні	120	160	162	80	22	-83
Тривалість операційного циклу, дні	155	197	215	146	18	-69

Як бачимо, тривалість операційного циклу протягом досліджуваного періоду зростала та у 2017 році становила 146 дні, що свідчить про покращення економічної ситуації на підприємстві. Даний показник у 2017 році порівняно з 2016 роком зменшився на 69 днів за рахунок зменшення тривалості інкасації дебіторської заборгованості на 83 дні у 2017 році порівняно з 2016 роком.

Таким чином, управління оборотними активами на підприємстві, здійснювалося у 2014 році та 2017 році більш ефективно порівняно з 2015 та 2016 років, адже збитковість оборотних активів у 2015 році становила 34,33%, у 2016 році-63,30%, а у рентабельність оборотних активів 2017 році 3,90%.

2.3. Аналіз факторів, що обумовили динаміку обсягів оборотних активів підприємства та ефективності їх використання

Діяльність ПАТ «УКРНАФТА» відбувається в умовах жорсткої конкуренції, невизначеності та ризику. За таких умов, щоб полегшити вибір джерел фінансування та оптимізувати структуру активів необхідно всебічно враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Щодо зовнішніх факторів які, на нашу думку, доцільно згрупувати в такі групи: політичні, нормативно-правові, економічні та фінансові (рис. 2.8).

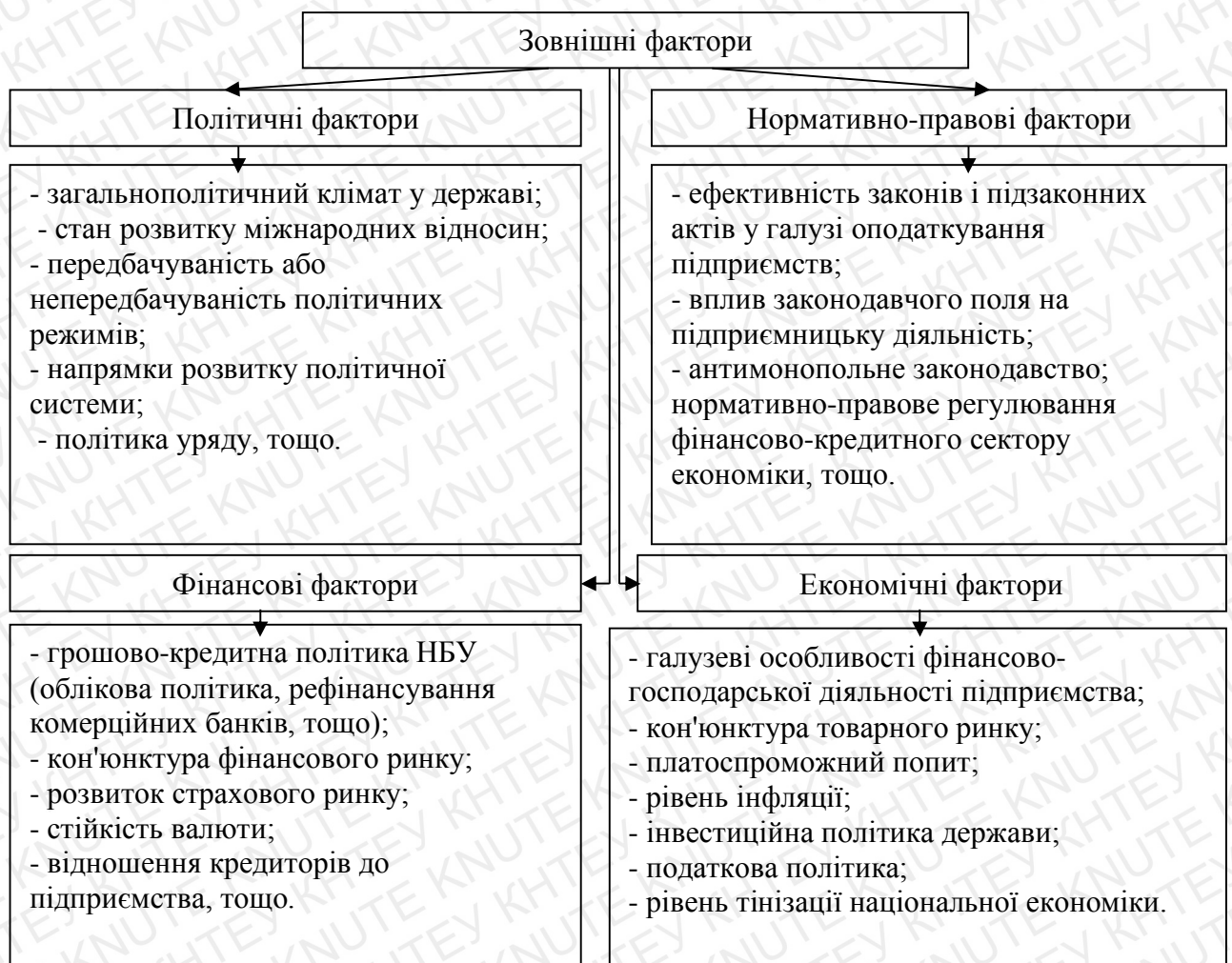

Рис. 2.8. Зовнішні фактори, які впливають на формування структури капіталу ПАТ «УКРНАФТА»

Економічні фактори відображають рівень розвитку економіки та ринкової інфраструктури. До даної групи факторів відносять галузеві

особливості діяльності ПАТ «УКРНАФТА». Так, високий рівень фондомісткості продукції знижує рівень рентабельності підприємства і тим самим ускладнює доступ до кредитних ресурсів, що змінює структуру капіталу у бік зростання питомої ваги власного капіталу. Крім того, характер галузевих особливостей визначає різну тривалість операційного циклу, зростання якого збільшує тривалість перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти, що призводить до зниження кредитного рейтингу підприємства, і навпаки.

Наступним фактором є платоспроможний попит, зміна якого призводить до зміни обсягів та потужностей виробництва, що у свою чергу вплине на витрати та доходи підприємства.

Оборотні активи підприємства залежать і від рівня інфляції (табл. 2.29), яка є дестабілізуючим чинником виробництва, деформує структуру активів та капіталу та знецінює всі доходи й надходження.

Таблиця 2.29

Індекси споживчих цін у 2012 – 2018 рр. (до відповідного періоду попереднього року), % [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Січень	100,2	100,2	100,2	103,1	100,9	101,1	101,5
Лютий	100,2	99,9	100,6	105,3	99,6	101,0	100,9
Березень	100,3	100,0	102,2	110,8	101,0	101,8	101,1
Квітень	100,0	100,0	103,3	114,0	103,5	100,9	100,8
Травень	99,7	100,1	103,8	102,2	100,1	101,3	100,0
Червень	99,7	100,0	101,0	100,4	99,8	101,6	100,0
Липень	99,8	99,9	100,4	99,0	99,9	100,2	
Серпень	99,7	99,3	100,8	99,2	99,7	99,9	
Вересень	100,1	100,0	102,9	102,3	101,8	102,0	
Жовтень	100,0	100,4	102,4	98,7	102,8	101,2	
Листопад	99,9	100,2	101,9	102,0	101,8	100,9	
Грудень	100,2	100,5	103,0	100,7	100,9	101,0	
За рік	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	104,4

Як бачимо, індекс споживчих цін протягом 2012 – 2018 років стрімко зростав, у 2016 році на 12,4%, у 2017 році на 13,7%.

Іншим фактором є інвестиційна політика держави, яка здійснюється

шляхом розробки і фінансування інвестиційних програм, та шляхом використання важелів непрямого регулювання інвестиційної діяльності. Податкова політика держави також має значний вплив на вибір структури фінансування оборотних активів підприємства, адже відповідно до вітчизняного законодавства будь-які витрати, пов'язані з виплатою або нарахуванням процентів за борговими зобов'язаннями відносяться до складу витрат, що зменшує об'єкт оподаткування і суму сплаченого податку (табл. 2.30).

Таблиця 2.30

Ставки податків у 2013 – 2017 роках, % [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Податок	2013	2017	абсолютне відхилення
Податок на прибуток	21%	18%	-3%
Податок з доходів фізичних осіб	15% - 20%	18%	3% - 2%
Військовий збір	0%	1,50%	1,5%
Єдиний соціальний внесок для роботодавців	41%	22%	19%
Єдиний соціальний внесок для працівників	3,60%	0%	3,60%
Податок на додану вартість	20%	20%	0%
Податок на нерухомість (% мінімальної заробітної плати за кв.м.)	2%	3%	1%

Таким чином, чим вищою є ставка податку на прибуток, тим вигідніше використовувати позикові кошти.

Наступним фактором є тінізація економіки (рис. 2.9), що гальмує рівень розвитку підприємства та унеможливорює процес зміни динамки обсягів оборотних активів.

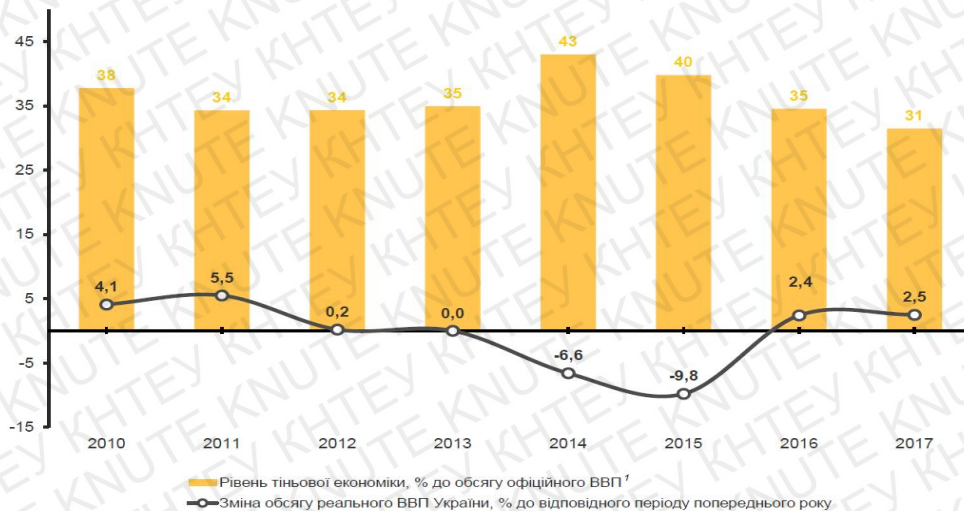

Рис. 2.9. Інтегральний показник рівня тіньової економіки України, %
[Ошибка! Источник ссылки не найден.]

За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку рівень тіньової економіки у 2017 році склав 31% від обсягу офіційного ВВП, що на 4 в.п.1 менше за показник 2016 року.

Головними чинниками, що сприяли детінізації, стали: продовження стабілізації економіки, зокрема помірні темпи зростання виробництва у відповідь на розширення як внутрішнього, так і зовнішнього попиту, стабільність курсу та помірна інфляція; покращення очікувань бізнесу та населення; послаблення інвестиційних ризиків на тлі макрофінансової стабілізації та Факторами, які негативно впливали на економіку в цілому за 2017 р. і зокрема сприяли тінізації, були низька довіра до інститутів влади; виклики стабільності фінансової системи і наявність невідконтрольних владі територій, утворених у ході військової агресії на території країни.продовження процесів реформування економіки **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Наступною групою факторів, які необхідно враховувати при виборі джерел фінансування підприємства є фінансові фактори. До них відносять грошово-кредитну політику, вплив якої на обсяг оборотних активів здійснюється, зокрема, через облікову політику та рефінансування комерційних банків. Зростання облікової ставки НБУ призводить до

здороження вартості позичкових ресурсів для підприємств (табл. 2.31).

Таблиця 2.31

Облікова ставка НБУ у 2012 – 2017 рр. [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Період	% річних
2018	
з 13.07	17,5
з 24.05	17.0
з 12.04	17.0
з 02.03	17.0
з 26.01	16.0
2017	
з 15.12	14.5
з 27.10	13.5
з 14.09	12.5
з 03.08	12.5
з 07.07	12.5
з 26.05	12.5
з 14.04	13
з 03.03	14
з 27.01	14
2016	
з 09.12	14
з 28.10	14
з 16.09	15
з 29.07	15.5
з 24.06	16.5
з 27.05	18
з 22.04	19
з 04.03	22
з 29.01	22
2015	
з 18.12	22
з 30.10	22
з 25.09	22
з 28.08	27
з 04.03	30
з 06.02	19.5
2014	
з 13.11	14.0
з 17.07	12.5
з 15.04	9.5
2013	
з 13.08	6.5
з 10.06	7.0

Політичні фактори виникають з незалежних від господарюючого суб'єкта причин і є слабопрогнозованими. Проте, за рівнем впливу на формування обсяг оборотних активів підприємства вони є чи не найвагомішими, адже спостерігається прямо пропорційна залежність між стабільністю політичної ситуації в країні, розвитком економіки та можливістю підприємству ефективно функціонувати, отримувати прибутки та залучити кошти з зовнішніх джерел фінансування.

Нормативно-правові фактори визначаються загальним станом правового середовища суспільства, стабільністю законодавства, відношенням органів влади до розвитку бізнесу [33].

Аналіз правових факторів у рамках вибору джерел фінансування оборотних активів підприємства відіграє важливу роль, адже знання правового середовища і вміння його прогнозувати та пристосуватися до нього дає змогу уникнути зайвих витрат.

Отже, облікова ставка НБУ стрімко зросла у 2015 році до 30% та у 2018 році становила 17,5%, що орієнтує підприємства на формування фінансових ресурсів за рахунок власних джерел.

Іншим фактором є кон'юнктура фінансового ринку, яка впливає на вартість залучення власного капіталу із зовнішніх джерел - при зростанні рівня позичкового відсотка зростають і вимоги інвесторів до норми прибули на вкладений капітал. Також значний вплив має розвиток страхового ринку, адже страхування є з одного боку одним із основних методів захисту майна підприємств, а з іншого боку – розмір страхових внесків зменшує базу оподаткування підприємства і тим самим, зменшує суму сплаченого податку.

Наступним фактором є стійкість національної валюти (рис. 2.10), із зміною курсу якої виникають курсові різниці, які збільшують або зменшують обсяг власного капіталу підприємства.

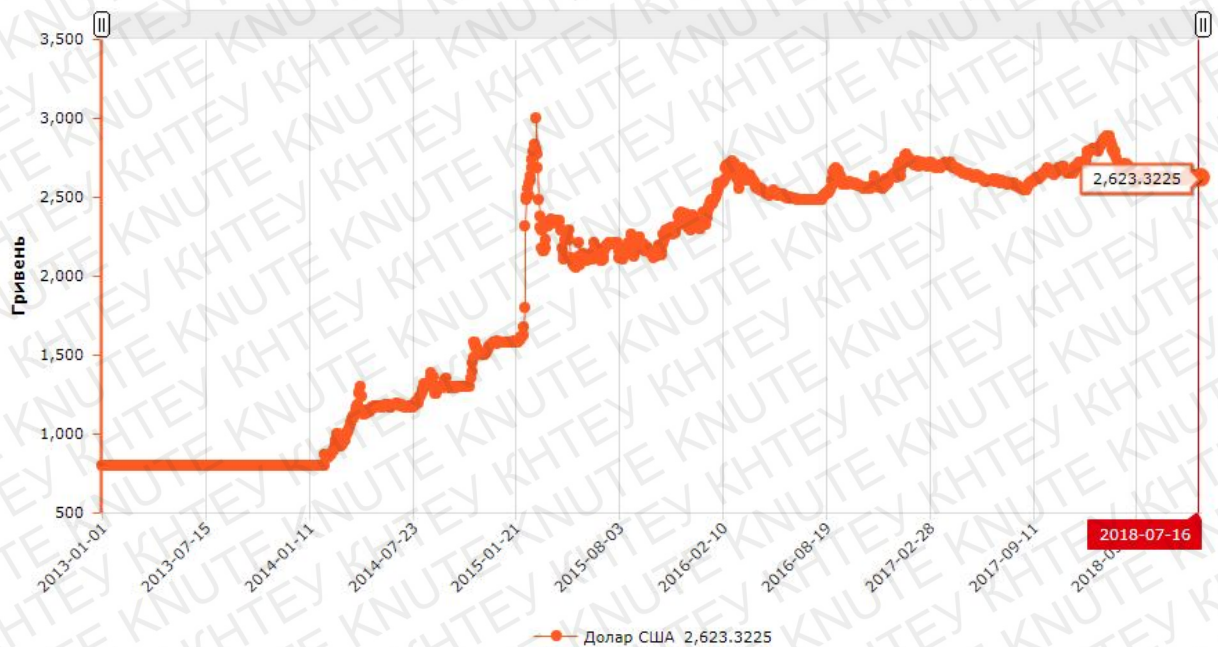

Рис. 2.10. Курс національної валюти у 2013 – 2018 роках [Ошибка!

Источник ссылки не найден.]

Отже, курс національної валюти стрімко почав зростати у 2014 році, та у 2016 році становив 27,19 грн., а у 2018 році – 26,23 грн.

Іншим фактором, що впливає на обсяг оборотних активів є відношення кредиторів до підприємства, адже кожна фінансово-кредитна установа використовує власні методики оцінки позичальника, що може позначитися на можливості оперативно формувати капітал за рахунок зовнішніх джерел.

З позиції життєвого циклу організації ПАТ «УКРНАФТА» знаходиться на стадії юності. Тому для компанії характерно: головна мета – отримання короткострокового прибутку і його зростання; основна ціль – прискорене зростання і виживання завдяки коректному керівництву; основні завдання – укріплення та розширення частини ринку, організація праці та планування прибутку, збільшення оплати.

Обсяг оборотних активів підприємства залежить від дії внутрішніх факторів, які впливають як на співвідношення джерел фінансування, так і на обсяг коштів, які підприємство може залучити з того чи іншого джерела. Саме тому, виокремлення основних підгруп зовнішніх факторів полегшить їх пошук,

систематизацію та аналіз, а також дозволить підприємству уникнути значних ризиків, підвищити результативність прийняття управлінських рішень, орієнтованих на забезпечення фінансової стійкості та рентабельності підприємства.

Внутрішні фактори, які впливають на обсяг оборотних активів досліджуваного підприємства наведені в табл. 2.32.

Таблиця 2.32

**Вплив внутрішніх факторів на обсяг оборотних активів ПАТ
«УКРНАФТА»**

№	Фактор	Вплив
1	Фінансовий стан	+
2	Дивідендна політика	-
3	Політика щодо кредиторів	-
4	Маркетингова політика щодо дебіторів	+
5	Маркетингові дослідження ринку	+
6	Виробничий цикл	+
7	Структура активів	+
8	Ставлення керівників та менеджерів до ризику	+
9	Діловий імідж підприємства	+
10	Стадія життєвого циклу	+
11	Розмір підприємства	+

Отже, внутрішніми факторами є фінансові, маркетингові (комерційні), виробничі та інші. Зовнішнє середовище складається з двох відносно самостійних підсистем: макрооточення (макросередовище) та безпосереднє оточення (мікросередовище). Макрооточення забезпечує зовнішні умови функціонування підприємства і не залежить від конкретного суб'єкту ринку, хоча впливає на їх діяльність. До факторів макросередовища передусім віднесемо грошово – кредитну політику держави: відсоткова ставка за кредитами, умови надання кредиту. До факторів мікроекономічного середовища доцільно віднести насамперед відносини з постачальниками підприємства.

Для факторного аналізу рентабельності запасів підприємства використовують метод Дюпон-Каскад (табл. 2.33).

Таблиця 2.33

**Результати факторного аналізу рентабельності запасів ПАТ
«УКРНАФТА» за моделлю Дюпон-Каскад у 2014 – 2017 рр.**

Показники	За рік				Абсолютний приріст		
	2014	2015	2016	2017	2015 / 2014	2016 / 2015	2017 / 2016
1. Чистий дохід, тис. грн.	27891932	28761995	22578750	26906984	870063	-6183245	4328234
2. Чистий прибуток, тис. грн	1264626	-5440729	-8739303	444360	-6705355	-3298574	9183663
3. Середні запаси, тис. грн	2520976	2680181	3059686,50	4630451	159205	379505,50	1570764,50
4. Рентабельність чистого доходу реалізації, %	4,53	-18,92	-38,71	1,65	-23,45	-19,79	40,36
5. Коефіцієнт оборотності запасів	11,06	10,73	7,38	5,81	-0,33	-3,35	-1,57
6. Рентабельність запасів, %	50,16	-203	-285,63	9,60	-253,16	-82,63	295,22
7. Зміна рентабельності запасів за рахунок зміни:							
7.1. Рентабельності чистого доходу реалізації, %					-259,45	-212,37	297,81
7.2. Коефіцієнта оборотності запасів %					6,29	129,74	-2,59

Таким чином у 2017 році порівняно з 2016 роком рентабельність запасів зросла на 295,22%. За рахунок зменшення коефіцієнта оборотності на 1,57 рази, рентабельність запасів зменшилась на 2,59%, а за рахунок зростання рентабельності чистого доходу на 40,36%, рентабельність запасів зросла на 297,81%.

Для факторного аналізу рентабельності дебіторської заборгованості підприємства використовують метод Дюпон-Каскад (табл. 2.34).

Таблиця 2.34

Результати факторного аналізу рентабельності дебіторської заборгованості ПАТ «УКРНАФТА» за моделлю Дюпон-Каскад у 2014 – 2017 роках

Показники	Роки		Абсолютний приріст				
	2014	2015	2016	2017	2015 / 2014	2016 / 2015	2017 / 2016
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Чистий дохід, тис. грн	27891932	28761995	22578750	26906984	870063	-6183245	4328234
2. Чистий прибуток, тис. грн	1264626	-5440729	-8739303	444360	-6705355	-3298574	9183663
3. Середня дебіторська заборгованість, тис. грн	9267840	12807967	10185568	5954107	3540127	-2622399	-4231461
4. Рентабельність чистого доходу реалізації, %	4,53	-18,92	-38,71	1,65	-23,45	-19,79	40,36
5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,01	2,25	2,22	4,52	-0,76	-0,03	2,30
6. Рентабельність дебіторської заборгованості, %	13,65	-42,48	-85,80	7,46	-56,12	-43,32	93,26
7. Зміна рентабельності дебіторської заборгованості за рахунок зміни:							
7.1. Рентабельності чистого доходу реалізації, %					-70,57	-44,44	89,46
7.2. Коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості %					14,45	1,12	3,80

Таким чином у 2017 році порівняно з 2016 роком рентабельність дебіторської заборгованості зросла на 93,26%. За рахунок зростання коефіцієнта оборотності на 2,30 рази, рентабельність дебіторської заборгованості зросла на 3,80%, за рахунок зростання рентабельності чистого доходу на 40,36%, рентабельність дебіторської заборгованості зросла на 89,46%.

Для факторного аналізу рентабельності грошових коштів підприємства використаємо метод Дюпон-Каскад (табл. 2.35).

Таблиця 2.35

**Результати факторного аналізу рентабельності грошових коштів
ПАТ «УКРНАФТА» за моделлю Дюпон-Каскад у 2014 – 2017 роках**

Показники	Роки				Абсолютний приріст		
	2014	2015	2016	2017	2015 / 2014	2016 / 2015	2017 / 2016
1. Чистий дохід, тис. грн	27891932	28761995	22578750	26906984	870063	-6183245	4328234
2. Чистий прибуток, тис. грн	1264626	-5440729	-8739303	444360	-6705355	-3298574	9183663
3. Середні грошові кошти, тис. грн	167327,50	238591,50	267667,50	313577	71264	29076	45909,50
4. Рентабельність чистого доходу реалізації, %	4,53	-18,92	-38,71	1,65	-23,45	-19,79	40,36
5. Коефіцієнт оборотності грошових коштів	166,69	120,55	84,35	85,81	-46,14	-36,20	1,45
6. Рентабельність грошових коштів, %	755,78	-2280,35	-3264,98	141,71	-3036,13	-984,63	3406,69
7. Зміна рентабельності грошових коштів за рахунок зміни:							
7.1. Рентабельності чистого доходу реалізації, %					-3908,96	-2385,61	3404,29
7.2. Коефіцієнта оборотності грошових коштів %					872,83	1400,97	2,40

Таким чином у 2017 році порівняно з 2016 роком рентабельність грошових коштів зросла на 3406,69%. За рахунок зростання коефіцієнта оборотності на 1,45 рази, рентабельність грошових коштів зросла на 2,40%, за рахунок зростання рентабельності чистого доходу на 40,36%, рентабельність грошових коштів зросла на 3404,29%.

Для факторного аналізу рентабельності оборотних активів підприємства використовують метод Дюпон-Каскад у 2014 – 2017 роках (табл. 2.36).

Таблиця 2.36

**Результати факторного аналізу рентабельності оборотних активів
ПАТ «УКРНАФТА» за моделлю Дюпон-Каскад у 2014 – 2017 рр.**

Показники	Роки				Абсолютний приріст		
	2014	2015	2016	2017	2015 / 2014	2016 / 2015	2017 / 2016
1. Чистий дохід, тис. грн	27891932	28761995	22578750	26906984	870063	-6183245	4328234
2. Чистий прибуток, тис. грн	1264626	-5440729	-8739303	444360	-6705355	-3298574	9183663
3. Середні оборотні активи, тис. грн	12049376,50	15848647	13806374	11401687	3799270,50	-2042273	-2404687
4. Рентабельність чистого доходу, реалізації %	4,53	-18,92	-38,71	1,65	-23,45	-19,79	40,36
5. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,31	1,81	1,64	2,36	-0,50	-0,18	0,72
6. Рентабельність оборотних активів, %	10,50	-34,33	-63,30	3,90	-44,82	-28,97	67,20
7. Зміна рентабельності активів за рахунок зміни:							
7.1. Рентабельності чистого доходу реалізації, %					-54,28	-35,91	66
7.2. Коефіцієнта оборотності активів, %					9,46	6,94	1,20

Таким чином у 2017 році порівняно з 2016 роком рентабельність оборотних активів зросла на 67,20%. За рахунок зростання коефіцієнта оборотності на 0,72 рази, рентабельність оборотних активів зросла на 1,20%, за рахунок збільшення рентабельності чистого доходу на 40,36%, рентабельність оборотних активів зросла на 1,20%.

Отже, діяльність ПАТ «УКРНАФТА» відбувається в умовах жорсткої конкуренції, невизначеності та ризику. За таких умов, щоб полегшити вибір джерел фінансування та оптимізувати структуру активів необхідно всебічно враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПАТ «УКРНАФТА»

3.1. Визначення обсягів оборотних активів підприємства в плановому періоді

Значення планування оборотних активів полягає у такому: по-перше, правильне визначення потреби в оборотних коштах забезпечує безперервність і безперервність господарського процесу; по-друге, планування оборотних коштів дає змогу ефективно використовувати оборотні кошти на кожному підприємстві; по-третє, від правильно визначеної потреби в оборотних коштах залежать виконання плану виробництва, реалізації продукції, прибуток та рівень рентабельності; по-четверте, обґрунтована потреба в оборотних коштах сприяє зміцненню режиму економії, мінімізації ризику підприємницької діяльності.

Узагальнюючи літературу [56, 14, 101, 111], присвячену вирішенню питання планування оборотних активів підприємства, встановлено, що планування оборотними активами здійснюється такими методами:

1. Прямий метод має за основу розрахунок нормативів потреби в оборотних коштах і полягає в тому, що спочатку визначається розмір авансування оборотних коштів у кожний елемент, потім їхнім підсумовуванням визначається загальна сума нормативу.

Метод прямого розрахунку дає змогу найбільш точно визначити потребу в оборотних активах, оскільки враховує всі організаційно-технологічні, технічні, транспортні та інші характерні особливості, досвід і стан розрахунків. Обґрунтований розрахунок здійснюється за кожним елементом оборотних активів з урахуванням завдань виробничого плану, постачання та збуту.

Метод використовується при проектуванні нових підприємств, а також

при розробці заходів, спрямованих на ліквідацію наднормативних запасів оборотних коштів.

2. Аналітичний (дослідно-статистичний) метод визначення потреби в оборотних активах базується на здійсненні розрахунків з урахуванням середніх фактичних залишків та змін обсягів виробництва. При цьому здійснюється коригування з урахуванням зайвих і непотрібних запасів, неліквідів, які, можливо, мали місце в попередньому періоді. Метод заснований на існуванні пропорційної залежності потреби в оборотних коштах від обсягу виробництва й реалізації продукції.

Основним недоліком цього методу є те, що він не відображає реального проходження виробничого процесу та кругообігу оборотних засобів, оскільки нормативи визначаються на основі фактичних даних минулого року. Це призводить до того, що визначені таким чином нормативи є доволі відносними. Він орієнтується на фактичну організацію виробництва, постачання та збуту й не сприяє їх покращенню.

Отже, недоліки в організації та використанні оборотних засобів у минулому періоді не усуваються, а переносяться на наступний, не мобілізуються резерви прискорення оборотності та не враховуються прогресивні чинники, такі як поліпшення матеріально-технічного постачання, поліпшення технології та організації виробництва, а також умов реалізації продукції.

Аналітичний метод застосовується в тому випадку, коли в планованому періоді не передбачено істотних змін в умовах роботи підприємства в порівнянні з попереднім.

3. Коефіцієнтний метод дає змогу здійснити розрахунок потреби в оборотних активах з урахуванням тенденцій і співвідношень у змінах обсягу виробництва та окремих видів запасів і затрат. Частина з них знаходиться в прямій пропорційній залежності від змін в обсязі виробництва — сировина, матеріали, покупні напівфабрикати, незавершене виробництво, готова продукція на складі, інша ж частина залежить значно меншою мірою —

малоцінні і швидкозношувані предмети, запчастини для ремонтів, витрати майбутніх періодів тощо. Співвідношення, що склалися в минулому, з використанням відповідних коефіцієнтів, екстраполуються на майбутній період.

4. Метод суми строків оборотності. Використання методу «суми строків оборотності» пов'язане з поняттями операційного й фінансового циклів. Ціль методу «строків оборотності» – визначити потреби, що генеруються операційним циклом. Ці потреби вимірюються в днях і у відсотках до обсягу продажів. На практиці не завжди легко застосувати цей метод, тому що він виходить з розрахунку численних часткових строків оборотності. Крім того, не можна підсумувати строки оборотності в днях, тому що вони визначалися стосовно різних величин у знаменнику формул строків оборотності.

Планування оборотних активів здійснюємо на основі коефіцієнтного методу планування оборотних активів.

План доходів і витрат характеризує суми очікуваних доходів підприємства та його витрат за певний період. Доходи і витрати наводять у Звіті про фінансові результати з метою визначення чистого прибутку або збитку звітного періоду.

Значення прогнозного чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначають наступним чином:[12].

$$ЧД_{пл} = ЧД_{зв} * \overline{Тр}, \quad (3.1)$$

де $ЧД_{пл}$ – Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у плановому періоді;

$ЧД_{зв}$ – Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у звітному періоді;

$\overline{Тр}$ – середній темп росту чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Провівши розрахунок отримуємо значення прогнозного обсягу чистого

доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у розмірі 28592611 тис. грн.:

$$ЧД_{пл} = 26906984 * \sqrt[5]{\frac{26906984}{21101331}} = 28592611$$

Планування собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) здійснюється на основі формації щодо планового обсягу чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та рівня собівартості.

У нашому випадку було використано середнє значення рівня собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг):

$$C/v = 28592611 * 50\% = 14371174 \text{ (тис.грн)}$$

Планування валового прибутку здійснюється за формулою:[12].

$$ВП_{пл} = ЧД_{пл} - C/v_{пл}, \quad (3.2)$$

де $ВП_{пл}$ – валовий прибуток у плановому періоді.

Для ПАТ «УКРНАФТА» значення валового прибутку в 2018 році становитиме:

$$ВП_{пл} = 28592611 - 14371174 = 14221437 \text{ тис. грн.}$$

Планування операційних витрат було здійснено на основі їх середнього рівня по відношенню до обсягів чистого доходу підприємства.

Відповідно у 2018 році для досліджуваного підприємства адміністративні витрати складують 757 467 тис.грн , витрати на збут - 1 139 241 тис.грн, інші операційні витрати складуть 10 811 009 тис.грн.

Для планування обсягів операційних доходів використовуємо метод екстраполяцій. Відповідно у 2018 році операційні доходи складатимуть 779 977 тис.грн.

Рівень операційних доходів складає 779 977 тис. грн.

Планування фінансового результату від операційної діяльності здійснюється наступним чином:[12].

$$ФРОД_{пл} = ВП_{пл} + ІОД_{пл} - АВ_{пл} - ВЗ_{пл} - ІОВ_{пл}, \quad (3.3)$$

де $ФРОД_{пл}$ – фінансовий результат від операційної діяльності в

плановому періоді;

$IO_{Дпл}$ – інші операційні доходи в плановому періоді.

$AB_{пл}$ – адміністративні витрати в плановому періоді.

$BЗ_{пл}$ – витрати на збут в плановому періоді.

$IO_{Вл}$ – інші операційні витрати в плановому періоді.

У нашому випадку їх розміри в плановому періоді становитиме 2 293 697 тис. грн.

Планування фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у 2018 році для ПАТ «Укрнафта» складе 2 836 832 тис.грн., а чистий фінансовий результат -2 326 202 тис.грн.

Оскільки ймовірність виникнення надзвичайних подій (аварії, стихійні лиха) практично не може бути спрогнозована, то для ПАТ «УКРНАФТА» в 2018 році сума фінансового результату від звичайної діяльності являтиме собою суму чистого прибутку дорівнює 2 326 202 тис. грн.

Для планування була використана інформація форми №2. Отримані результати планування узагальнені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

План доходів та витрат ПАТ «УКРНАФТА» на 2018 рік, тис.грн.

Показники	Факт	План	абсолютне відхилення	відносне відхилення
	2017	2018	2018	2018
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	26906984	28592611	1685627	6,26
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	14543137	14371174	-171963	-1,18
Валовий:				
прибуток	12363847	14221437	1857590	15,02
Інші операційні доходи	184104	779977	595873	323,66
Адміністративні витрати	1117723	757467	-360256	-32,23

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5
Витрати на збут	1324769	1139241	-185528	-14,00
Інші операційні витрати	10173665	10811009	637344	6,26
Фінансовий результат від операційної діяльності:				
Прибуток	-68206	2293697	2361903	-3462,90
Дохід від участі в капіталі	640	640	0	0,00
Інші фінансові доходи	730913	730913	0	0,00
Інші доходи	649	649	0	0,00
Фінансові витрати	189067	189067	0	0,00
Фінансовий результат до оподаткування:				
Прибуток	474929	2836832	2361903	497,32
Витрати (дохід) з податку на прибуток	30569	510630	480061	1570,42
Чистий фінансовий результат:				
Прибуток	444360	2326202	1881842	423,49

Метою розробки балансового плану є визначення обсягу активів підприємства на плановий період та оцінка можливих джерел їх фінансування.

Розрахунок планових показників розпочнемо з визначення потреби підприємства у формуванні активів

I. Планування необоротних активів (I розділ активу балансу)

Обґрунтування планового обсягу необоротних активів підприємства здійснюється методом прямих розрахунків за окремими їх статтями.

Для планування була використана інформація форми №1. Отримані результати планування узагальнені у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

План необоротних активів ПАТ «УКРНАФТА» на 2018 рік, тис. грн.

Показники	2018
1	2
I. Необоротні активи	
Нематеріальні активи	142 047
первісна вартість	197635
накопичена амортизація	55 589
Незавершені капітальні інвестиції	721619
Основні засоби	11 531 649
первісна вартість	16 297 266
Знос	4 765 618
Інвестиційна нерухомість	

Продовження табл. 3.2

1	2
Довгострокові біологічні активи	
Довгострокові фінансові інвестиції:	
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	
інші фінансові інвестиції	9417
Довгострокова дебіторська заборгованість	2268
Відстрочені податкові активи	4290637
Інші необоротні активи	3894324
Усього за розділом I	20591960

Загальний обсяг необоротних активів в плановому періоді – це сума всіх планових значень по їх складових. Отже загальна сума необоротних активів ПАТ «УКРНАФТА» на кінець планового періоду (на 31.12.2018) становитиме 20591960 тис. грн.

II. Планування оборотних активів (II розділ активу балансу)

Просте перенесення темпів росту обсягу оборотних активів є не коректним, оскільки зміна їх обсягів має безпосередній взаємозв'язок з обсягами діяльності підприємства. Тому перенесення тенденцій зміни обсягів оборотних активів доцільно провести у взаємозв'язку з обсягами діяльності підприємства. Це забезпечується завдяки використанню періоду обороту за окремими статтями оборотних активів.

Базова формула для розрахунку планового обсягу оборотних активів на основі періоду обороту:[12].

$$O A i_{пл} = P O i_{зв} \cdot O D o d_{пл}, \quad (3.7)$$

де $O A i_{пл}$ – i -та стаття оборотних активів у плановому періоді, тис.грн;

$P O i_{зв}$ – період обороту i -ї статті оборотних активів у звітному період, дні;

$O d o d_{пл}$ – одноденний обсяг діяльності у плановому періоді, тис.грн.

Проміжні результати розрахунків періодів обороту окремих складових оборотних активів представлено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Період обороту оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2017 році

Показники	Період обороту
Запаси	69,56
Поточні біологічні активи	x
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	27,23
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	x
за виданими авансами	41,88
з бюджетом	0,41
у тому числі з податку на прибуток	x
Інша поточна дебіторська заборгованість	7,41
Поточні фінансові інвестиції	x
Гроші та їх еквіваленти	5,10
Витрати майбутніх періодів	x
Інші оборотні активи	7,73

На основі розрахованих періодів обороту визначаються обсяги оборотних активів на плановий період.

Для планування була використана інформація форми №2. Отримані результати планування узагальнені у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

План оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» на 2018 рік, тис.грн.

Показники	2018
II. Оборотні активи, в тому числі	
Запаси	5524837
Поточні біологічні активи	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	2162326
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0
за виданими авансами	3326107
з бюджетом	32400
у тому числі з податку на прибуток	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	588357
Поточні фінансові інвестиції	0
Гроші та їх еквіваленти	404864
Витрати майбутніх періодів	0
Інші оборотні активи	614335
Всього	12653226

Загальний обсяг оборотних активів в плановому періоді – це сума всіх планових значень по їх складових. Отже загальна сума оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» на кінець планового періоду (на 31.12.2018)

становитиме 12653226 тис. грн.

Отримані результати планування узагальнені у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

План активів ПАТ «УКРНАФТА» на 2018 рік, тис.грн.

Показники	2018
I. Необоротні активи	
Нематеріальні активи	147100
первісна вартість	197635
накопичена амортизація	50535
Незавершені капітальні інвестиції	721619
Основні засоби	11526595
первісна вартість	16297266
Знос	4770671
Інвестиційна нерухомість	
Довгострокові біологічні активи	
Довгострокові фінансові інвестиції:	
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	
інші фінансові інвестиції	9417
Довгострокова дебіторська заборгованість	2268
Відстрочені податкові активи	4290637
Інші необоротні активи	3894324
Усього за розділом I	20591960
II. Оборотні активи	
Запаси	5524837
Поточні біологічні активи	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	2162326
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0
за виданими авансами	3326107
з бюджетом	32400
у тому числі з податку на прибуток	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	588357
Поточні фінансові інвестиції	0
Гроші та їх еквіваленти	404864
Витрати майбутніх періодів	0
Інші оборотні активи	614335
Усього за розділом II	12653226
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	15245
Баланс	33260431

Отже, активи у 2018 році будуть становити 33260431 тис. грн., необоротні – 20591960 тис. грн., оборотні – 12653226 тис. грн.

3.2. Оптимізація складу та структури оборотних активів підприємства та вдосконалення політики управління оборотними активами

Шляхи удосконалення управління оборотними активами на ПАТ «УКРНАФТА» наведені в табл. 3.6.

Для кожної окремо узятій стадії діяльності на ПАТ «УКРНАФТА» можна запропонувати такі заходи:

– на стадії створення виробничих запасів: ліквідація наднормативних запасів матеріалів; удосконалення нормування; поліпшення організації постачання, у тому числі через установлення чітких договірних умов і забезпечення їх виконання, оптимальний вибір постачальників, налагодження роботи транспорту; поліпшення організації складського господарства;

Таблиця 3.6

Шляхи удосконалення управління оборотними активами на ПАТ «УКРНАФТА»

№	Проблеми в управлінні оборотними активами	Шляхи вдосконалення управління оборотними активами	Відділ на який покладено виконання	Відділ який контролює виконання
1	2	3	4	5
1	збільшення тривалості оборотності оборотних активів в днях у	- розрахунок нормативів оборотних активів,- розробка плану фінансування по поставці оборотних активів.	Фінансова дирекція	Дирекція стратегії
2	зменшення рентабельності оборотних активів	- розрахунок нормативів оборотних активів, - розробка плану фінансування по поставці оборотних активів.	Технічна дирекція	Фінансова дирекція
3	збільшення тривалості оборотності запасів	- розрахунок нормативів запасів, - розробка плану фінансування по поставці запасів, - періодичне проведення інвентаризації запасів.	Технічна дирекція	Фінансова дирекція

Продовження табл. 3.6

1	2	3	4	5
4	зменшення рентабельності запасів	<ul style="list-style-type: none"> - розрахунок нормативів запасів, - розробка плану фінансування по поставці запасів, - періодичне проведення інвентаризації запасів. 	Технічна дирекція	Фінансова дирекція
5	збільшення тривалості оборотності дебіторської заборгованості	<ul style="list-style-type: none"> - розробка і реалізація політики цін і комерційних кредитів, спрямованих на прискорення оптимізації обсягів дебіторської заборгованості, - поліпшення претензійної роботи щодо юридичних осіб, споживачів послуг, що надає ПАТ «УКРНАФТА», - ширше використання у господарському процесі векселів, - реструктуризація заборгованості фізичних осіб перед ПАТ «УКРНАФТА». 	Комерція дирекція	Фінансова дирекція
6	зменшення рентабельності дебіторської заборгованості	<ul style="list-style-type: none"> - розробка і реалізація політики цін і комерційних кредитів, спрямованих на прискорення оптимізації обсягів дебіторської заборгованості, - поліпшення претензійної роботи щодо юридичних осіб, споживачів послуг, що надає ПАТ «УКРНАФТА», - ширше використання у господарському процесі векселів, - реструктуризація заборгованості фізичних осіб перед ПАТ «УКРНАФТА». 	Комерція дирекція	Фінансова дирекція
7.	зменшення рентабельності грошових коштів	<ul style="list-style-type: none"> - розрахунок нормативів грошових коштів, - прогнозування бюджету надходжень і видатків грошових коштів, - прогнозування балансу грошових потоків. 	Фінансова дирекція	Дирекція стратегії

- на стадії виробництва: упровадження прогресивної техніки та технології; розвиток стандартизації й уніфікації; удосконалення форм організації виробництва; удосконалення системи економічного стимулювання; заохочення більш економного використання сировинних та паливно-енергетичних ресурсів; удосконалення використання основних фондів, насамперед, їх активної частини;
- на стадії реалізації послуг: раціональна організація збуту продукції; застосування прогресивних форм розрахунків; своєчасне оформлення документації та прискорення її руху; дотримання договірної та платіжної дисципліни.

Зазначені заходи дозволять прискорити оборотність оборотних активів, що в свою чергу надасть можливість збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції без додаткових фінансових вливань.

На підприємстві у 2013 – 2017 рр. використовувалася агресивна політика фінансування оборотних активів.

Агресивна політика має такі ознаки: підприємство здійснює фінансово-господарську діяльність без обмеження збільшення обсягу оборотних активів; підприємство накопичує запаси сировини, матеріалів і готової продукції в обсязі, збільшує дебіторську заборгованість і вільні залишки коштів на рахунках у банку.

Перехід від агресивної політики фінансування оборотних активів до поміркованої політики фінансування оборотних активів пропонується за рахунок неможливості підприємства накопичувати максимальні обсяги дебіторської заборгованості, адже вона і так становить значну частку оборотних активів, що призводить до постійного зменшення рентабельності оборотних активів із року в рік.

У плановому 2018 році пропонується на перехід до поміркованої політики фінансування оборотних активів.

Поміркована політика фінансування оборотних активів - характеризується середніми значеннями (параметрами) частки поточних

активів у загальних активах підприємства і середньої швидкості їх обороту. Економічна рентабельність активів, ризик технічної неплатоспроможності перебуватимуть на середньому рівні.

План структури активів ПАТ «УКРНАФТА» на 2018 рік наведено на рис. 3.1.

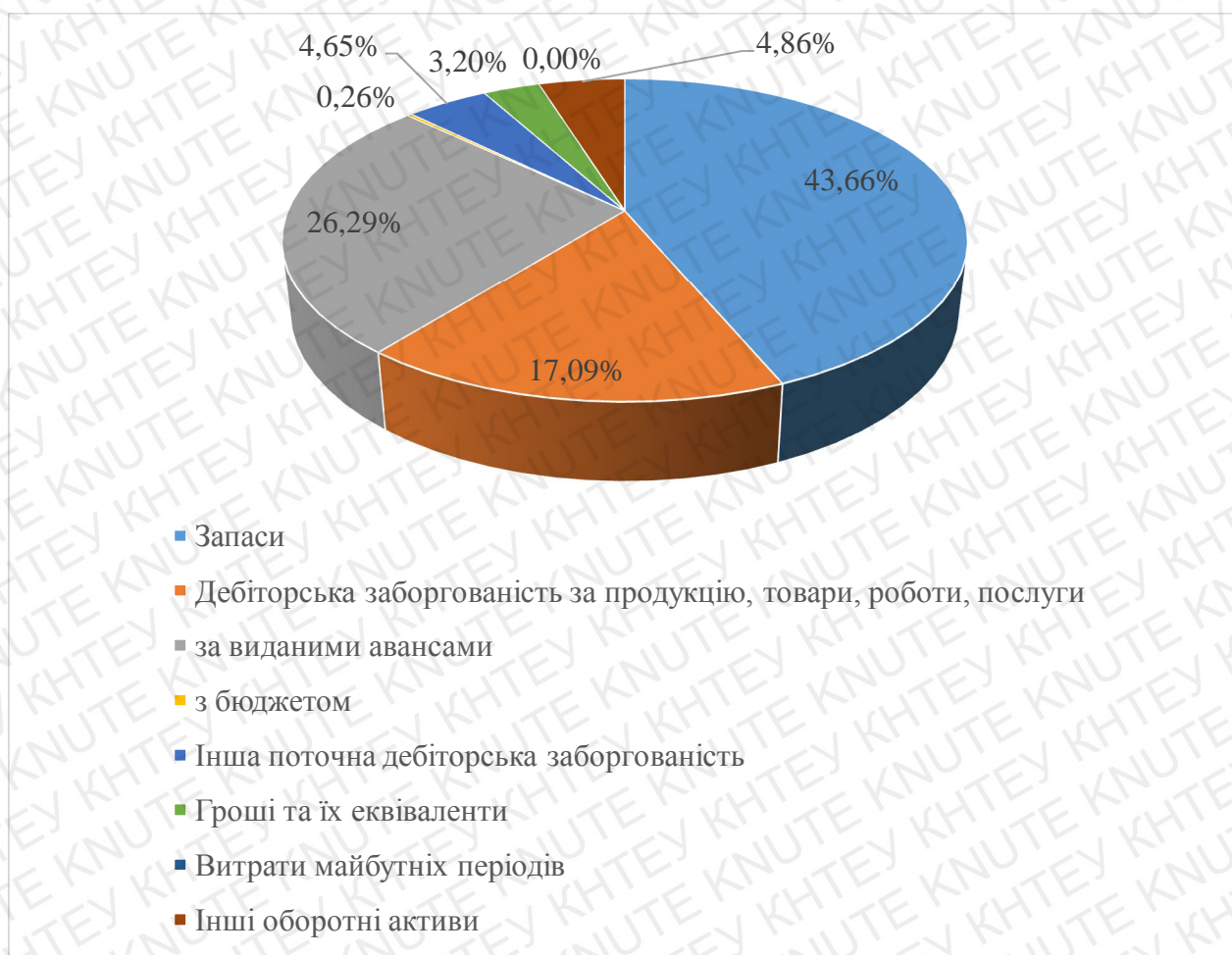

Рис. 3.1. План структури активів ПАТ «УКРНАФТА» на 2018 рік, %

Таким чином, шляхами вдосконалення управління оборотними активами на ПАТ «УКРНАФТА» є розрахунок нормативів оборотних активів, розробка плану фінансування по поставці оборотних активів, розрахунок нормативів запасів, розробка плану фінансування по поставці запасів, періодичне проведення інвентаризації запасів, розробка і реалізація політики цін і комерційних кредитів, спрямованих на прискорення оптимізації обсягів дебіторської заборгованості, поліпшення претензійної

роботи щодо юридичних осіб, споживачів послуг, що надає ПАТ «УКРНАФТА», ширше використання у господарському процесі векселів, реструктуризація заборгованості фізичних осіб перед ПАТ «УКРНАФТА», розрахунок нормативів грошових коштів, прогнозування бюджету надходжень і видатків грошових коштів, прогнозування балансу грошових потоків. Реалізація зазначених заходів забезпечить зростання обсягів чистого доходу підприємства на 20%.

3.3. Оцінка ефективності заходів щодо покращення управління оборотними активами підприємства

За для оцінки ефективності заходів щодо покращення управління оборотними активами підприємства проаналізуємо наступні коефіцієнти в плановому періоді: коефіцієнт оборотності оборотних активів, оборотність оборотних активів в днях, коефіцієнт завантаження оборотних активів, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт критичної ліквідності, рентабельність оборотних активів, власний оборотний капітал, тривалість операційного циклу.

Динаміка коефіцієнта оборотності оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році наведена в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Динаміка коефіцієнта оборотності оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році

Показники	2017	2018
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,36	2,47
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	26906984,00	32288380,80
Середня величина оборотних активів, тис. грн.	11401687,00	13098004,70
Темп росту до 2017 року, %	1,95	4,46
Темп росту до попереднього року, %	44,30	4,46

Абсолютний приріст до попереднього року	0,72	0,11
---	------	------

Отже, виходячи із табл. 3.7, можна дійти висновку, що коефіцієнт оборотності оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році становитиме 2,47 рази, тобто за рік оборотні активи на підприємстві здійснюють у 2018 році 2 обороти.

Динаміка оборотності оборотних активів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році наведена в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Динаміка періоду обороту оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році

Показники	2017	2018
Оборотність оборотних активів в днях	152,55	146,04
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	26906984,00	32288380,80
Середня величина оборотних активів, тис. грн.	11401687,00	13098004,70
Кількість днів у періоді, дні	360,00	360,00
Темп росту до 2017 року, %	-1,91	-4,27
Темп росту до попереднього року, %	-30,70	-4,27
Абсолютний приріст до попереднього року	-67,58	-6,51

Отже, виходячи із табл. 3.8, можна дійти висновку, що оборотність оборотних активів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році становитиме 146 дні.

Динаміка коефіцієнту завантаження оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році наведена в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Динаміка коефіцієнта завантаження оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році

Показники	2017	2018
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,42	0,41
Виручка від реалізації продукції	26906984,00	32288380,80
Середня величина оборотних активів	11401687,00	13098004,70

Темп росту до 2017 року,%	-1,91	-4,27
Темп росту до попереднього року, %	-30,70	-4,27
Абсолютний приріст до попереднього року	-0,19	-0,02

Отже, виходячи з табл. 3.9 можна дійти висновку, що у 2018 році на 1 грн. реалізованої продукції припадатиме 0,41 грн. оборотних активів.

Динаміка рентабельності оборотних активів на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році наведена в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Динаміка рентабельності оборотних активів на ПАТ
«УКРНАФТА» у 2018 році**

Показники	2017	2018
Рентабельність оборотних активів, %	3,90	19,62
Чистий прибуток, тис. грн.	444360,00	2569311,30
Середня величина оборотних активів, тис. грн.	11401687,00	13098004,70
Темп росту до 2017 року,%	-62,87	403,32
Темп росту до попереднього року, %	-106,16	403,32
Абсолютний приріст до попереднього року	67,20	15,72

Отже, виходячи із табл. 3.10, можна дійти висновку, що у 2018 році рентабельність оборотних активів становитиме 19,62%, отже, рентабельність оборотних активів зросла, що свідчить про підвищення ефективності діяльності управління оборотними активами, у 2018 порівняно з 2017 роком, дане зростання становило 15,72%.

Динаміка операційного циклу на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році наведена в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Динаміка операційного циклу на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році

Показники	Роки	
	2017	2018
Період обороту середнього залишку грошових активів (включаючи їхні субститути у формі короткострокових фінансових вкладень), у днях	4	5
Тривалість обороту запасів сировини, матеріалів і інших матеріальних факторів виробництва в складі оборотних активів, у днях	62	64
Тривалість інкасації дебіторської заборгованості, у днях	80	71

Отже, тривалість операційного циклу протягом досліджуваного періоду зростатиме та у 2018 році вже становитиме 140 днів.

Таким чином, коефіцієнт оборотності оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році становитиме 2,47 рази, тобто за рік оборотні активи на підприємстві здійснюють у 2018 році 2 обороти. Оборотність оборотних активів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році становитиме 146 дні. У 2018 році на 1 грн. реалізованої продукції припадатиме 0,41 грн. оборотних активів. У 2018 році рентабельність оборотних активів становитиме 19,62%, отже, рентабельність оборотних активів зросла, що свідчить про підвищення ефективності діяльності управління оборотними активами, у 2018 порівняно з 2017 роком, дане зростання становило 15,72%. Тривалість операційного циклу протягом досліджуваного періоду зростатиме та у 2018 році вже становитиме 140 днів.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Проаналізувавши поняття «оборотні активи» у різних літературних джерелах, можна виділити декілька підходів економістів до трактування сутності даного поняття: сукупність оборотних фондів та фондів обігу; оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу; гроші та їх еквіваленти, а також інші активи, що використовують в одному операційному циклі; сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу; засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції. Дослідження теоретичних основ оборотних активів свідчить про те, що вони залишаються дискусійними. Це пояснюється складною і багатогранною природою оборотних активів та їх матеріалізованої структури.

Сукупність чинників, які впливають на ефективність використання оборотних активів на підприємствах у загальному вигляді можна поділити на дві групи: - чинники зовнішнього середовища (опосередкованого впливу) - ті, якими підприємства не можуть управляти, але повинні до них пристосовуватися, - внутрішнього середовища (безпосереднього впливу), які залежать від здібностей менеджерів підприємств управляти оборотними активами. В залежності від характеру впливу, усі зовнішні чинники підрозділяють на дві основні групи - чинники прямого і непрямого впливу на підприємства.

Управління оборотними активами це система економічних, правових, технологічних, інформаційних, методичних та інших відносин, які складають процес планування, прогнозування, обліку, прийняття відповідних управлінських рішень і контроль за їх виконанням. Наслідком здійснення ефективного процесу управління оборотними активами мають стати: забезпечення безперебійної роботи підприємства; зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;

прискорення обороту оборотних активів; максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності. Завданнями, вирішення яких в процесі управління оборотними активами сприятиме фінансовому оздоровленню підприємств є: розроблення методів управління запасами та грошовими коштами з урахуванням сучасних економічних умов; вдосконалення роботи з клієнтами зі стягнення дебіторської заборгованості з урахуванням світового досвіду; здійснення обґрунтованих розрахунків щодо доцільності та обсягів знижок за передоплату; ретельне планування можливості використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування поточної діяльності; дотримання значень критичних параметрів формування та фінансування оборотних активів. Для підвищення рівня ефективного управління оборотними активами підприємства нормативна база підприємства має бути обґрунтована шляхом створення на підприємстві положень, котрі будуть включати в себе основні характеристики процесів управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями, запасами та базуватись на відповідних методиках.

ПАТ «Укрнафта» – найбільша нафтовидобувна компанія України. Частка товариства у загальному видобутку нафти з газовим конденсатом в Україні в 2017 році складає 65,7%, частка у загальному видобутку газу – 5,3%. Оборотні активи зростають пропорційно зростанню активів. Оборотні активи підприємства зростають, у 2014 році їх вартість порівняно з 2013 роком зросла на 64,30%, при порівнянні 2017 року з 2016 роком зросла на 9,28%. Оборотні активи в активах ПАТ «УКРНАФТА» на протязі 2013 - 2017 рр. займають в межах 32,29% - 47,51%. Найбільшу питому вагу в активах підприємства оборотні активи займали у 2015 році. Найбільшу питому вагу у оборотних активах на ПАТ «УКРНАФТА» у 2017 році займали запаси – 43,66%.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках становив в 1,64 – 2,36, тобто за рік оборотні активи на

підприємстві здійснювали у 2015 році 2 обороти, у 2016 році 1 оборот, у 2017 році 2 обороти. У 2017 році порівняно з 2014 роком коефіцієнт майже не змінився, але порівняно з 2016 роком зріс на 0,72 обороти, це свідчить про підвищення ефективності їх використання. Динаміка періоду обороту оборотних активів повторює висновки щодо ефективності їх використання за коефіцієнтом оборотності. Оборотність оборотних активів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2014 - 2017 роках становила 152 - 220 дні. У 2015 році на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,55 грн. оборотних активів, у 2016 році на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,61 грн. оборотних активів, у 2017 році на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,42 грн. оборотних активів. Дане зменшення свідчить про покращення ефективності управління оборотними активами у 2017 році. У 2015 році рентабельність оборотних активів становила -34,33%, у 2016 році -63,30%, у 2017 році 3,90%, отже, рентабельність оборотних активів зросла, що свідчить про підвищення ефективності управління оборотними активами, особливо у 2017 порівняно з 2016 роком (дане зростання становило 67,20%).

У 2017 році порівняно з 2016 роком рентабельність оборотних активів зросла на 67,20%. За рахунок зростання коефіцієнта оборотності на 0,72 рази, рентабельність оборотних активів зросла на 1,20%, за рахунок збільшення рентабельності чистого доходу на 40,36%, рентабельність оборотних активів зросла на 1,20%.

Активи у 2018 році будуть становити 33260431 тис. грн., необоротні – 20591960 тис. грн., оборотні – 12653226 тис. грн.

Шляхи вдосконалення управління оборотними активами: розрахунок нормативів оборотних активів, розробка плану фінансування по поставці оборотних активів, розрахунок нормативів запасів, розробка плану фінансування по поставці запасів, періодичне проведення інвентаризації запасів, розробка і реалізація політики цін і комерційних кредитів, спрямованих на прискорення оптимізації обсягів дебіторської заборгованості, поліпшення претензійної роботи щодо юридичних осіб, споживачів послуг,

що надає ПАТ «УКРНАФТА», ширше використання у господарському процесі векселів, реструктуризація заборгованості фізичних осіб перед ПАТ «УКРНАФТА», розрахунок нормативів грошових коштів, прогнозування бюджету надходжень і видатків грошових коштів, прогнозування балансу грошових потоків.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році становитиме 2,47 рази, тобто за рік оборотні активи на підприємстві здійснюють у 2018 році 2 обороти. Оборотність оборотних активів в днях на ПАТ «УКРНАФТА» у 2018 році становитиме 146 дні. У 2018 році на 1 грн. реалізованої продукції припадатиме 0,41 грн. оборотних активів. У 2018 році рентабельність оборотних активів становитиме 19,62%, отже, рентабельність оборотних активів зросла, що свідчить про підвищення ефективності діяльності управління оборотними активами, у 2018 порівняно з 2017 роком, дане зростання становило 15,72%. Тривалість операційного циклу протягом досліджуваного періоду зростатиме та у 2018 році вже становитиме 140 днів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Arnold G. Corporate Financial Management. – Financial Times, Prentice Hall.
2. Азрилиян А.Н. Большой экономический словарь / А.Н. Азрилияна. – 4-е изд. доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 1248 с.
3. Александрова А. О. Напрями забезпечення ефективного управління оборотними активами на сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс] / А. О. Александрова, Ю. В. Масюк // Молодий вчений. - 2015. - № 12(1). - С. 95-98. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_12\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_12(1)_22)
4. Алексеев І. В. Поняття «оборотних активів» підприємства як економічної категорії / І. В. Алексеев, О. І. Нич // Економічний простір. – 2010. – № 42. – С. 133–137.
5. Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: Навч. посіб. /В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – К.: Знання, 2006. – 263 с.
6. Баранов А. І. Методичні засади формування політики управління оборотними активами підприємств будівельної галузі [Електронний ресурс] / А. І. Баранов. // Ефективна економіка. - 2015. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_57
7. Баранова В.Г. Теоретичні засади управління оборотним капіталом / В.Г. Баранова, С.М. Гоцуляк // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса: ОДЕУ, 2008. – № 30. – С. 32–36.
8. Берехтіна, Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства // Держава і регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2011. - № 6. – С. 378-381
9. Бечко В. П. До питання щодо економічної сутності оборотних засобів / В. П. Бечко // Інноваційна економіка. – 2016. – № 4 (18). – С. 98–102.
10. Беленкова О. Ю. Вплив сезонних коливань на оборотні активи будівельного підприємства [Електронний ресурс] / О. Ю. Беленкова //

Інвестиції: практика та досвід. - 2015. - № 10. - С. 48-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_10_12

11. Беленкова О. Ю. Управління оборотними активами будівельного підприємства як засіб отримання конкурентних переваг [Електронний ресурс] / О. Ю. Беленкова // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. - 2015. - Вип. 33. - С. 10-17. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/shpebfrv_2015_33_4

12. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.

13. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. / И. А. Бланк. – Т.1. – К.:Ника-центр,1999. – 592с.

14. Бланк И.А. Управление активами / И.А. Бланк. – К.: Ника–Центр, Эльга, 2002. – 702 с.

15. Богданова О. В. Економічна суть, класифікація та джерела формування оборотних активів [Електронний ресурс] / О. В. Богданова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2013. - Вип. 24. - С. 212-216. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npkntu_e_2013_24_35.pdf

16. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О.С. Бодаренко // Інвестиції практика та досвід. – 2018. – № 4. – С. 40–44.

17. Бондар Н.М. Економіка підприємства/ Н. М. Бондар : Навч. посіб. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 400 с.

18. Брігхем Євхен. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.

19. Бугріменко Р. М. Визначення потреби в капіталі для фінансування оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / Р. М. Бугріменко, Л. І. Безгінова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2011. - Вип. 2. - С. 206-213. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/j->

pdf/esprstp_2011_2_33.pdf

20. Бутинець Ф. Ф. Аудит [Текст] : підр. для студ. / Ф. Ф. Бутинець. - 2-е вид. перер. і доп. – Жит. : РУТА, 2004 – 563 с.
21. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський словник // Ф. Ф. Бутинець [и др.] ; ред. Ф. Ф. Бутинець ; Житомирський інженерно-технологічний ін-т. - Житомир : ПП "Рута", 2001. - 220 с.
22. Ващенко Н. В. Створення ефективної системи управління оборотними активами підприємства на основі діагностичного інструментарію [Електронний ресурс] / Н. В. Ващенко, Ю. І. Максимович // Сталий розвиток економіки . - 2013. - № 3. - С. 260-265. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sre_2013_3_57.pdf
23. Ващенко Н. В. Чинники формування та ефективності використання оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / Н. В. Ващенко, Ю. І. Максимович // Інноваційна економіка . - 2013. - № 6. - С. 330-335. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek_2013_6_80.pdf
24. Велкова І. Ю. Сучасні методики розрахунку показників ефективності використання оборотних активів підприємств АПК [Електронний ресурс] / І. Ю. Велкова // Вісник соціально-економічних досліджень . - 2013. - Вип. 1. - С. 46-51. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2013_1_8.pdf
25. Власова Н. О. Критерії та показники ефективності формування оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі [Електронний ресурс] / Н. О. Власова, О. В. Михайлова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2015. - Вип. 1. - С. 119-128. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2015_1_13
26. Власова Н. О. Тенденції та особливості формування оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі [Електронний ресурс] / Н. О. Власова, О. В. Михайлова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2015. - Вип. 2. - С. 64-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2015_2_8
27. Власова Н. О. Типізація політики формування оборотних активів та їх

- ефективність на підприємствах роздрібної торгівлі [Електронний ресурс] / Н. О. Власова, О. В. Михайлова // Бізнес Інформ. - 2015. - № 1. - С. 223-230. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_1_36
28. Власова Н. О. Чинники формування оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі [Електронний ресурс] / Н. О. Власова, М. В. Чорна, О. В. Михайлова // Актуальні проблеми економіки . - 2012. - № 8. - С. 156-163 - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ape_2012_8_21.pdf
29. Власова Н.О. Управління оборотними активами в підприємствах роздрібної торгівлі: монографія / Н.О. Власова та ін. – Харків: ХДУХТ, 2014. – 258 с.
30. Власова Н.О. Чинники формування оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі / Н.О. Власова, М.В. Чорна, О.В. Михайлова // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 8(134). - С. 156-163.
31. Волошина В. В. Теоретико-методичні передумови гармонізації контролю оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / В. В. Волошина // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2015. - Вип. 12(1). - С. 61-66. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2015_12\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2015_12(1)_10)
32. Гаценко-Колумбет О. П. Оборотні активи підприємства: проблеми теорії обліку [Електронний ресурс] / О. П. Гаценко-Колумбет // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки . - 2013. - № 1. - С. 42-47. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vzhdtu_econ_2013_1_10.pdf
33. Головка О. Г. Особливості управління оборотними активами підприємства [Електронний ресурс] / О. Г. Головка, В. Д. Кольтюкова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2017. - Вип. 1. - С. 182-188. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2017_1_25
34. Горбунова А. В. Аналіз сучасного стану оборотних активів підприємств житлово-комунальної галузі [Електронний ресурс] / А. В. Горбунова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. - 2013. - Вип. 2(1). - С. 188-192. - Режим доступу:

[http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Траєив_2013_2\(1\)__31.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Траєив_2013_2(1)__31.pdf)

35. Гордієнко К.Д. Економічний тлумачний словник / Гордієнко К.Д. . - Вид. 2-ге, перероб. та доп. - К. : КНТ, 2007. - 359 с.
36. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV Редакція від 26.04.2015. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1416454353256605>
37. Гоцуляк С.М. Проблеми фінансування обігових коштів / С.М. Гоцуляк // Вісник соціально- економічних досліджень. - 2006. - № 24.
38. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посібник / Грабова Н.М. – 6-те вид. – К.: А.С.К., 2002. – 266 с.
39. Грабовський І. С. Управління формуванням оборотних активів підприємств будівельної галузі [Електронний ресурс] / І. С. Грабовський, А. І. Баранов // Будівельне виробництво. - 2015. - № 58. - С. 38-43. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/buvu_2015_58_9
40. Гришова І. Ю. Гришова І. Ю. Аналітичне забезпечення управління структурою оборотних активів молокопереробних підприємств [Електронний ресурс] / Гришова І. Ю. Гришова І. Ю., Щербата М. Ю. Щербата М. Ю. // Економічний вісник Донбасу. - 2013. - № 2. - С. 101-106. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecvd_2013_2_18.pdf
41. Гросул В. А. Оптимізація структури оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / В. А. Гросул, О. М. Филипенко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2011. - Вип. 2. - С. 172-179. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstp_2011_2_28.pdf
42. Демченко Т. А. Напрями удосконалення обліку, аналізу та аудиту оборотних активів підприємств на базі сучасних комп'ютерних технологій [Електронний ресурс] / Т. А. Демченко // Інвестиції: практика та досвід. - 2017. - № 23. - С. 51-54. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipd_2011_23_16.pdf
43. Демченко Т. А. Проблемні питання ефективного формування та використання оборотних активів промислових підприємств [Електронний

- ресурс] / Т. А. Демченко // Інвестиції: практика та досвід. - 2011. - № 22. - С. 45-47. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipd_2011_22_12.pdf
44. Довбня С. Б. Факторингове фінансування оборотних активів підприємства: особливості та перспективи [Електронний ресурс] / С. Б. Довбня, Т. М. Разгоняєва // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2014. - № 2. - С. 25-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evngu_2006_2_6.pdf
45. Донін Є. О. Політика управління оборотними активами сучасного підприємства [Електронний ресурс] / Є. О. Донін // Финансы, учет, банки. - 2017. - Вып. 1. - С. 231-240. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2017_1_27
46. Дропа Я. Б. Організація управління оборотним капіталом промислових підприємств України : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / Я. Б. Дропа ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2006. – 20 с.
47. Дубей Ю. В. Відтворення оборотних активів машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / Ю. В. Дубей // Економіка промисловості . - 2012. - № 3-4. - С. 268-274. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econpr_2012_3-4_40.pdf
48. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 2 / [Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І.], за ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 568 с.
49. Забаштанський М. М. Особливості управління оборотними активами агропромислових підприємств України [Електронний ресурс] / М. М. Забаштанський, Т. В. Забаштанська // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1 : Економіка . - 2012. - Вип. 1. - С. 200-205. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NvChdieu_2012_1_33.pdf
50. Забаштанський М.М. Особливості управління оборотними активами агропромислових підприємств України / М.М. Забаштанський // Науковий вісник ЧДДЕУ. Управління підприємством. - 2012. - № 1(13). - С. 200-205.

51. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Злотогоров В.Г. – Мн.: Полымя, 1997 – 571 с.
52. Зборовська О.М. Особливості оцінки оборотного капіталу промислових підприємств України / О.М. Зборовська // Академічний огляд. - 2006. - № 1(8). - С. 79-83.
53. Золотогоров В.Г. Энциклопедический словарь по экономике / [Текст] / В. Г. Золотогоров. - Минск : Полымя, 1997. - 571 с.
54. Золотухін Є. В. Оцінка ефективності використання оборотних активів підприємств електротехнічної галузі [Електронний ресурс] / Є. В. Золотухін // Управління розвитком. - 2013. - № 18. - С. 72-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2013_18_26.pdf
55. Зубков С. О. Критерії ефективності політики фінансування оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / С. О. Зубков // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2012. - Вип. 2. - С. 122-130. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstp_2012_2_20.pdf
56. Ізмайлова Н.В. Управління оборотними активами підприємств [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Ізмайлова Наталія Вадимівна ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К., 2009. – 233 с.
57. Ізмайлова Н. В. Управління оборотними активами підприємств : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Н. В. Ізмайлова ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. – К., 2009. – 20 с.
58. Інформаційно-аналітичні дані [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
59. Как управлять оборотными активами [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://delovoyimir.biz/ru/articles/view/?did=1602>
60. Кащена Н. Б. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління оборотними активами підприємства [Електронний ресурс] / Н. Б. Кащена, О. О. Горошанська // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2015. - Вип. 2. - С. 27-39. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2015_2_5

61. Квачук Я. О. Стратегії управління оборотними активами в ТНК [Електронний ресурс] / Я. О. Квачук // Економічний простір . - 2013. - № 76. - С. 230-242. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2013_76_24.pdf
62. Кірдіна О. Г. Управління оборотними активами підприємств [Електронний ресурс] / О. Г. Кірдіна // Вісник економіки транспорту і промисловості . - 2018. - Вип. 43. - С. 133-137. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vetp_2013_43_28.pdf
63. Ковалев В.В. Финансовый менеджмент: теория и практика / В.В. Ковалев – М.: Проспект, 2014. – 1104 с.
64. Коваленко Л. О. Ефективність використання оборотних активів підприємств виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів та напрямки удосконалення управління ними [Електронний ресурс] / Л. О. Коваленко, Д. С. Жданюк // Чернігівський науковий часопис. Серія 1 : Економіка і управління. - 2017. - Вип. 1. - С. 70-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chnch_ekon_2017_1_13
65. Коваленко О. В. Теоретичні аспекти процесу управління оборотними активами будівельних підприємств [Електронний ресурс] / О. В. Коваленко // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. - 2015. - № 2. - С. 43-48. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2015_2_9
66. Колумбет О. П. Визначення сутності оборотних активів: сучасні науково-методологічні підходи [Електронний ресурс] / О. П. Колумбет, Ю. В. Зозуля // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління . - 2013. - Вип. 25. - С. 231-236. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpdetut_eiu_2013_25_33.pdf
67. Колумбет О. П. Методологія управлінського аналізу оборотних матеріальних активів в управлінні підприємством [Електронний ресурс] / О. П. Колумбет // Інноваційна економіка. - 2014. - № 5. - С. 61-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek_2014_5_14.pdf
68. Колумбет О. П. Оборотні активи: сутність, класифікація та структура у

- вітчизняній та зарубіжній практиці [Електронний ресурс] / О. П. Колумбет // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління . - 2013. - Вип. 23-24. - С. 324-332. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpdetut_eiu_2013_23-24_48.pdf
69. Коць О. О. Ефективність використання оборотних активів українськими підприємствами [Електронний ресурс] / О. О. Коць, М. А. Цікайло // Науковий вісник НЛТУ України. - 2014. - Вип. 24.10. - С. 218-224. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvnlту_2014_24.10_39.pdf
70. Крута Л. С. Оцінка впливу структури оборотних активів на ділову активність підприємства [Електронний ресурс] / Л. С. Крута // Управління розвитком. - 2014. - № 15. - С. 141-144. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2014_15_66.pdf
71. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. - К.: КНЕУ, 2001. - 387 с.
72. Лебедева А. М. Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / А. М. Лебедева // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2015. - № 1. - С. 67-76. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_1_9
73. Маргасова В. Г. Особливості управління оборотними активами підприємств харчової промисловості України [Електронний ресурс] / В. Г. Маргасова, І. М. Сорока // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1 : Економіка . - 2013. - Вип. 2. - С. 121-124. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NvChdieu_2013_2_19.pdf
74. Маргасова В.Г. Управління оборотним капіталом та оцінка його впливу на фінансовий стан підприємства (на базі харчової промисловості). Дис. канд. екон. наук: 08.04.01. / В.Г. Маргасова /Науково-дослідний фінансовий інститут Міністерства фінансів України. – Київ. – 2005. – 216 с.
75. Назаренков О.Ф. Стан та тенденції структури оборотних коштів промислових підприємств в Україні / О.Ф. Назаренков // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 6. - С. 53-62.

76. Науменко В.І. Словник термінів ринкової економіки [Текст] / упоряд. І. А. Вишниченко, С. В. Харитоненко ; ред. В. І. Науменко. - К. : Глобус, 1996. - 288 с.
77. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73 / Мінфін України // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – К., 2013. – № 19. – С. 97.
78. Непочатенко О. О. Короткострокове кредитування сільськогосподарських підприємств під оборотні активи [Електронний ресурс] / О. О. Непочатенко, П. К. Бечко, Д. А. Попиченко // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. - 2016. - Вип. 89(2). - С. 7-19. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhpumus_2016_89\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhpumus_2016_89(2)_3)
79. Нога Д. Г. Кругообіг оборотних активів аграрних підприємств та ефективність їх використання в сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс] / Д. Г. Нога // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки . - 2013. - Вип. 23. - С. 103-107. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pav_2013_23_18.pdf
80. Носов, П. Л. Сучасна класифікація оборотних активів // Економіка і держава. – 2010. - № 7. – С.43-46.
81. Однат А.А. Особливості впливу механізму управління оборотним капіталом на виробничо- господарську діяльність промислового підприємства / А.А. Однат // Вісник економічної науки України. - 2006. - № 2. - С. 6-9.
82. Олександренко І. В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Олександренко // Бізнес Інформ. - 2014. - № 2. - С. 277-283. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2014_2_50.pdf
83. Омельченко Л. С. Аналіз стратегій управління оборотними активами промислових підприємств [Електронний ресурс] / Л. С. Омельченко, І. В. Піскульова // Економіка: реалії часу. - 2015. - № 3. - С. 178-183. - Режим

доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2015_3_28

84. Омельченко Л. С. Збалансована система управління оборотними активами промислових підприємств [Електронний ресурс] / Л. С. Омельченко, І. В. Піскульова // Економічний простір. - 2015. - № 93. - С. 241-249. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2015_93_24.pdf

85. Онищук Р.П. Факторы, оказывающие влияние на состояние оборотных средств предприятий пищевой промышленности [Электронный ресурс] / Р.П. Онищук. - Режим доступа: <<http://www.be5.biz/ekonomika1/r2009/1996.htm>>

86. Пеняк Ю. С. Формування та ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Ю. С. Пеняк ; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2010. – 20 с.

87. Поважний О. С. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи» / О. С. Поважний, Н. О. Крамзіна, Ю. В. Кваша // Економічний простір. – 2016. – №12/2. – С. 41–52.

88. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2008. – 536 с.

89. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" від 20.10.1999 № 246.

90. Пономаренко Н. М. Теоретичні аспекти обліку оборотних активів в інформаційній системі підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Пономаренко // Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. - 2015. - Вип. 730-731. - С. 150-154. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_ec_2015_730-731_34

91. Попиченко Д. А. Нормування оборотних активів сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Д. А. Попиченко // Агросвіт. - 2016. - № 6. - С. 87-95. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2016_6_17

92. Проскуріна Н. М. Управління оборотними активами в умовах кризового стану підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Проскуріна, Н.

- С. Романюк // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2009. - № 3. - С. 55-63. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evngu_2009_3_9.pdf
93. Роганова Г. О. Стратегія фінансування оборотних активів: позиція персоналістів [Електронний ресурс] / Г. О. Роганова // Економічний часопис-XXI. - 2013. - № 3-4(1). - С. 82-85. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecchado_2013_3-4\(1\)_24.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecchado_2013_3-4(1)_24.pdf)
94. Руденко І. В. Аналіз раціональності формування матеріальних оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Руденко, Т. В. Польова, К. О. Твердохліб // Бізнес Інформ. - 2015. - № 12. - С. 198-205. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_12_30
95. Рябенко Г. М. Інституціональний підхід щодо формування оборотних активів сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Г. М. Рябенко, Н. П. Лисай // Економічний форум. - 2015. - № 1. - С. 147-154. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_1_25
96. Севрук Є. М. Оцінювання ефективності управління фінансуванням оборотних активів на підприємстві торгівлі [Електронний ресурс] / Є. М. Севрук // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2017. - Т. 22, Вип. 3. - С. 99-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2017_22_3_21
97. Севрук Є. М. Система управління фінансуванням оборотних активів підприємства торгівлі [Електронний ресурс] / Є. М. Севрук // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 4(1). - С. 126-130. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_4\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_4(1)_28)
98. Севрук Є. Фінансування оборотних активів підприємств торгівлі України [Електронний ресурс] / Є. Севрук // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2017. - № 3. - С. 94-104. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2017_3_9
99. Соколова Е. О. Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства [Електронний ресурс] / Е. О. Соколова,

Г. С. Козак // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління . - 2012. - Вип. 21-22(2). - С. 216-221. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpdetut_eiu_2012_21-22\(2\)__31.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpdetut_eiu_2012_21-22(2)__31.pdf)

100. Соляник Л. Г. Ефективне управління оборотними активами - ключовий фінансовий важіль поліпшення результатів фінансово-господарської діяльності підприємств [Електронний ресурс] / Л. Г. Соляник // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2003. - № 3. - С. 64-70. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evngu_2003_3_12.pdf

101. Соляник Л. Г. Оборотні засоби промислового підприємства: оптимізація управління : монографія / Л. Г. Соляник; за ред. О.С. Галушко. – Дніпропетровськ : Вид-во НГУ, 2009. – 239 с.

102. Стоянова-Коваль С. С. Оборотні активи аграрних підприємств: економічна сутність та науково-методичні підходи до специфіки їх класифікації [Електронний ресурс] / С. С. Стоянова-Коваль, О. М. Стоянова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2016. - Вип. 10(2). - С. 100-105. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevsg_2016_10\(2\)__24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevsg_2016_10(2)__24)

103. Сукач О. Підходи щодо управління оборотними активами підприємства [Електронний ресурс] / О. Сукач // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2014. - Вип. 36(2.1). - С. 69-75. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2014_36\(2.1\)__13.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpchdtu_2014_36(2.1)__13.pdf)

104. Сюркало Б. І. Галузеві особливості складу та структури оборотних активів підприємств [Електронний ресурс] / Б. І. Сюркало, Я. В. Рябець // Бізнес Інформ. - 2016. - № 6. - С. 150-154. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_6_24

105. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник / О. О. Терещенко – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

106. Турко М. О. Особливості обліку оборотних активів на підприємствах харчової промисловості [Електронний ресурс] / М. О. Турко, Г. С. Макарова, А. Є. Довженко // Економічний простір. - 2015. - № 93. - С. 263-271. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2015_93_26
107. Факторы, влияющие на потребность в оборотных активах [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://uchebnik.kz/finansovyy-meneditment/34-factory-vliyayushie-na-potrebnost-v-oborotnyh-aktivah-opredelenie-potrebnosti-v-oborotnyh-aktivah>
108. Філатова З.В. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства / З.В. Філатова, А.Г. Ротанова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 29. – С. 330–335.
109. Харитоновна О. В. Модель управління источниками формування оборотних активів сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / О. В. Харитоновна // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет». Економічні науки . - 2013. - Вип. 158. - С. 102-108. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npkaue_2013_158_16.pdf
110. Худякова Г. О. Особливості кругообігу оборотних активів у сільському господарстві [Електронний ресурс] / Г. О. Худякова // Відповідальна економіка . - 2012. - Вип. 4. - С. 75-78. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/viec_2012_4_28.pdf
111. Чалапко Л. Д. Методичні основи формування політики управління оборотними активами підприємств будівельної галузі [Електронний ресурс] / Л. Д. Чалапко, І. Баранов А. // Економіка і регіон . - 2012. - № 4. - С. 17-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econrig_2012_4_6.pdf
112. Чубка О.М. Класифікація та вплив чинників на ефективність функціонування оборотного капіталу машинобудівних підприємств / О.М. Чубка, О.М. Рудницька // Вісник Національного університету "Львівська

політехніка". Логістика. - 2010. - № 669. - С. 158-166.

113. Швець Ю.О. Управління оборотними активами підприємств / Ю.О. Швець, А.В. Скворцова // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – № 13. – С. 127–130.

114. Шматковська Т. Деякі аспекти проблематики управління оборотними активами на підприємстві [Електронний ресурс] / Т. Шматковська, Л. Демедюк, О. Ворона // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2016. - № 3. - С. 174-184. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_3_15

ДОДАТКИ